Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

ЗНАК ПОЧЕТА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ШОАТТА, 24 ОКТЯБРЬ, 1981 ШУ. ● № 127 (6517). ● Мах 2 кеп.

Юрта боахама къахьегамхой! Хьайбай боахама доакъара база чӀоагӀъе! ДукхагӀа хьа а даха, пачхьалкхенга дохка а дохка дулх, шура, фуаш, тха, кхыйола продукци! Хьайбай боахам — массане а йоакхо е езаш дола гӀулакх!

(КПСС ЦК ТӀаьхехамашцара).

Сийлахь-боккхача Октябра сийна

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Колхозийн совхозийн кхашнаш балхаш чакхдоладаш латт. Чуйнца дезнад дута, дукхагӀча боахамаша чуйнцад генараш, ахчел совгӀа хьаьхьай шенара свеклаш.

Ялата лаьрхӀа хьажкӀаш чуйнцай 27 эзар гектар. Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Шелковской районаш уж чуйнца яьнай. Назрановски, Сунженски, Шалински районашка хӀанзчул тӀехьагӀа чувца езаш дукха хьажкӀаш я, хӀаьта ха дӀайодаш латт.

ТӀадоагӀача шера хьувкъам кхебара 80 эзар гектар ялат дӀадийнад. Из дӀаде дезачул ахачел совгӀа да. Шоаткъеѕ итт процентал кӀезигагӀа да Грозненски, Гудермесски, Назрановски, Урус-Мартановски, Шалински районашкарча боахамаша дӀадийнар.

Механизатораш эзбь оахаш ба. Из аьхай 77 эзар гектар е 48 процент. Кховоткъа процентал совгӀа аьхай эзбь Ачхой-Мартановски, Веденски, Грозненски, Надтеречни, Советски районашкарча боахамаша. ХӀаьта Назрановски районе аьхай 5 эзар гектар е 35 процент, Сунженски — 11 эзар гектар е 44 процент. Шалински — 5 эзар гектар е 38 процент.

Юрта боахама къахьегамхой декхарийла ба —уйрийна деррига балхаш шоай ханнахьа чакхдаха.

ЙИСТЕБОАЛАШ ЛАТТ

Ялат кхедара йоккха гоэзал карараьль механизатораш ба Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза бераш. Гектара тӀара 30 центнер е йоанкхаш чуэц цар хӀара шер-шера на бола ялат. Укх шера нэзал доанкхаш чуйнгар цхьа эзари кхо бӀаьн совгӀча гектара тӀара дар.

Укх гуратьа цхьа эзари ялх бӀаьн гектере тӀа дӀадув цар на бола ялат. 20 октябрь хьатӀаотташ дӀадийнад цхьа эзари кхо бӀаь гектар гаргга. ХӀаьта деррига а дӀадийна дакхка лерхӀ 26 октябрь хьатӀаоттош.

Трактораш тӀех сеялкаш тӀехь багӀа Нечаев Александр Васильевича кулгалдеча отрядацара механизатораш. ХӀара дийнахьа 70 гектарага дӀакхоачаш ялат дӀадув цар. ХӀаьта дӀадувш дола фу стандартагӀа а цхьоалагӀча сортагӀа в да.

Уж балхаш чанхдоахача нормаш дикка тӀехкховчаш а еш къахьег трактористаша Попов Ивана, Беседин Николая, Гриценко Сергея; сеялкаш тӀа багӀача Сальников Александра, Ткачук Николая, Стрельников Владимира, дӀадийна фу Ӏоъоладеш воаллача механизатора Карандашов Николая.

ТӀадоагӀача шера хӀара гектара тӀара 35 центнер ялат дакхка лерхӀ колхозхоша.

БӀаьсти дӀаювргнолча культураашта лаьрхӀа йиъ эзар гектар эзбь аха езаш я ба механизатораш. Из болх а дика лел. ДТ-75 марках йола пхи трактор йоалл бийсана а тӀехьа лаьтта оахаш. ХӀара агрегата тӀа шишша механизатор вагӀ. Духхьал доагор чудоттаран хӀама кхалларин пр маре транторашка сайца ха ца йоакхийташ болх бу механизаторашa. Шишша норма кховчашъю царех хӀаранс.

Иштта къахьегама овсарле лакха йолаш цар болх барах хӀанале эзбе лаьрхӀа 2300 гектар гаргга лаьтта аьхад. Из болх ше тӀа а хьожаш механизаторашка чакхбоанкхийт колхоза керттерча инженера, КПСС члена Бобровский Петр Алексеевича. Эзбь оахача белгалбаьннаб Шаповалов Сергей, Сеченов Николай, Кулаков Сергей, Ларцев Анатолий.

С. АУШЕВ.

«Промавтоматика» Ӏилма-производственни объединене Грозненски опытни завода болхлоша ер шу доладелча денз пачхаьалкхен планах лаьрхӀачул совгӀа маьхала яьккхай 132 эзар сом мах бола товарни продукци. хӀаьта паданел совгӀа арахийцай 58 эзар сома маьха валовни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 101,1 процент кхоачашъяьй.

Ши кӀира ха мара йисаяц Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 64 шу дуза деза цӀей хьатӀакхача. Из хьатӀакховчаш цхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шера ялан кхоачашъе дош деннад бӀаьш болча болхлоша, дукхача бригадаша, участкаи коллективаша.

ХӀанале тӀадоагӀача шера чотах къахьегаш я Севостьянов Виталий Константиновича Дубровин Александр Андреевичи керте латтача механически гальванически участкай коммунистически къахьегама сийлен цӀи лелаш коллективаш Бабичева, Корниенкое, Никитина, Мурыгина, Пущенкое, Вихляниева, Степанова, Юртаева кулгалдеча радиоаппаратура регулировщикий, монтажникий, намотчикий, токарий, фрезеровщикий бригадаш.

Шера план нийс бетта кхоачаш а ль, тӀа тӀа цоай производственни толамаш тоадеш къахьегаш итташ болхлой ба заводе. Царех ба регулировщикаш Тараканов Павел, Бегдецов Владимир, Трушкин Александр, токарь Бобров Сергей. Фрезеровщикаш Лопатин Сергей. Соломатин Юрий, кхы дукхахбараш а.

СУРТА ТӀА: токарь С. Бобровн бригадир Ю. Степанова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Заданеш тӀехкхоачашъю

Хаьц хургдаш «Центроспецстрой» треста Грозненски управлене коллективо беш бола болх аггара хьалагӀарехи низкъалагӀчарехи ба аьлча. Лаьтта оахкаш, турбаш ехкаш, изоляци еш ба цун болхлой. ХӀаьта массаза а мича латт ха йийкха. Цун къахьега дезаш хул догӀа е лоа делхаш, шийла е чӀоагӀа йайха ха эттача. Цу халонех бӀукъожабеш бац управленера нах. Цар къахьега объекташ вӀаши гаьна я. Укх шера-м цар болх бу керттерча даькъе вай республике. ДӀадахача шерашка цар къахьийгар Прибалтике Мажейкай яхача городе мехкдаьтта чакхдоаха завод хьалъеча лаьттан кӀалхара тайп-тайпара Ӏирсаш дош шитта Дагестане, кхычахьа.

Дика дӀайолайир цхьайтталагӀа пятилетка управлене коллективо. Цо толамца кхоачашъяьй бетта программа, 9 бетта задани тӀехкхоачашъярах коллективана елар Сийлен грамота.

Пятилетка хьалхарча шера заданеш толамца кховчашъяра лелаеча социалистически яхье хьалха йолаш хьаноагӀа Маркарьянц Эдуард Савельевич начальник вола кхоалагӀа участок. Цу лакхехьа цӀераш яьхача балхох дукхагӀдараш цо кхоачашдеш да.

Цу участке меттел управлене а дика боаваш ба яхье хьалха латта электросварщикаш Сербин Эдуард, Быковский Николай, экскаватора машинист Бердников Аркадий Филимонович.

Управлене кӀезига бац шоаш кхо ца беш къахьегаш бола нах. Царех ба электросварщикаш Семенякин Виктор, Кобцев Александр, машинисташ — трубоукладчикаш Федеренко Александр, Гребенников Вячеслав, слесарь - трубоукладчик Иванов Анатолий, кхыбараш. Иштта дика болх бу Калашцев Федор Ивановичен Алексеенко Михаил Андреевичеи кулгалдеча слесарий бригадаша а.

Ю. ЮСУПОВ.

РСФСР Министрий Совете

20 октябре хиннай РСФСР Министрий Совета заседани. Цига йийцай 1981 шера 9 бетта РСФСР экономически социальни дегӀаяра Пачхаьалкхен плани РСФСР Пачхаьалкхен бюджети кхоачашъяра итогаш. ЛадийгӀад РСФСР Госпланех РСФСР финансий министерствай докладашка, хӀаьта иштта РСФСР юрта гӀашлошъяра министерствай РСФСР текстильни промышленноста министерствай отчеташка.

Заседане белгалдаьккхад КПСС XXVI съезда решенеш, парте XXVI съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тӀа КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева белгалъь положенеши декхараши кхоачаш а деш, шерра, социалистически яхь йоаржалра лардаа тӀа экономически социальни дегӀаярa, республика Ӏилма-технически потенциал лакхъяра даькъе республика къахьегамхоша дӀахо толамаш даьха хилар.

Кхоачашъяьй продукци маьхала яккхара плани 1981 шера 9 бетта РСФСР территоре тӀа промышленни производства боарам соахна цу хана хиначунца няйсвича 2,8 процент лакхбеннаб. Къахьегама овсарле лакхъеннай 2,7 процент.

РСФСР юрта боахама къахьегамхоша укх шера вӀалла па хиннача тайнарча хаоттама халача хьалашка чӀоагӀа низ тӀабехийта къахьийгад фийг бола ялати кхийола культураши хьал а кхерь ца йоташ чуэцара, хьайбай боахама доакъараш Ӏалашдера.

Пачхаьалкхен капитальни вложенеи чотагӀа РСФСР территоре тӀа болх бе йолаялийтай 28,9 миллиард сома маьха с 1980 шера цу хана хиначарел 6 процент дукхагӀа керттера фондаш. Дукха гӀулакхаш чакхдаьхад халкъа вахара боарам лакхбара даькъе.

Цунца цхьана заседане белгалдаьхад РСФСР Пачхаьалкхен 9 бетта плани бюджети кхоачашъяра даькъе долаш дола кхоачамбоацараш. Цхьайолча министерстваша, ведомстваша, автономни республикай Министрий Советаша, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомаша производствени къахьегама овсарлен дегӀайоаларa йолаш йолча торонех биаза пайда ийца ца хилар.

Заседане къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, РСФСР Министрий Совета Председатела М. С. Соломенцева.

НОВ. Г. В. ЧЕРНЯЕВНА «НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ РАЦИОНАЛИЗАТОР» ЯХА СИЙЛЕН ЦӀИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Рационализаторски балха даькъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларах, общественни вахаре хьинаре даькъа лаьцарах «Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цӀи лойла **Черняев** Георгий Васильевича — мухь кхухьача автотранспорта Грозненски производственни объединене токара.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 22 октябрь.

НН. Р. А. АРАКЕЛОВНА, А. З. ЗУХАЙРАЕВНА «НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ТРАНСПОРТА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛЕН ЦӀИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Автомобильни транспорта даькъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларах, общественни вахаре хьинаре даькъа лаьцарах «Нохч-ГӀалгӀай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цӀи лойла:

Аракелов Роберт Александровича — Нохч-ГӀалгӀай транспортни управлене № 1737 йолча автоколонна керттерча инженера.

Зухайраев Арбий Зикировича — Нохч-ГӀалгӀай транспортни управлене № 5 йолча Грозненски пассажирски автотранспортни предприяте водитела.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 23 октябрь.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ТРАНСПОРТНИ УПРАВЛЕНЕ БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика автомобильни транспорте системе дукхача шерашка беркате болх барах, планаши социалистически декхараши кхоачашдеча доккхий хьокхамаш дахарах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Васильченко Владимир Витальевича — мухь кхухьача автотранспорта Грозненски производственни объединене водитела.

Щербаков Иван Михайловича — мухь кхухьача автотранспорта Грозненски производственни объединене водитела.

Яхьяроев Берснакъий Хьамида — Грозненски автокомбината водитела.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 22 октябрь.

НОВ. П. В. ЧЕРНИКОВНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Дукхача шерашка партийни профсоюзни органашка беркате болх барахи ваьча дийнахьа дена 60 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов **Черников** Павел Викторовича — просвещене, лакхерча школа, Ӏилман учреждений болхлой профсоюза обкома председатела.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 22 октябрь.

ГӀИШЛОНХОШТА — ДИКАГӀЙОЛА ГӀИШЛОН МАТЕРИАЛАШ

Арахеца кирпичих, керамически кхера, кӀир, гипс, йовкъаш ехка гипсопилташ, асфальт дикагӀа хилийтара лаьм терно ю объединенен цуп предприятейи кулгалхоша. Цу гӀулакха лаьрхӀа кийчъяьй дукха мероприятеш. Масала, лоабот кийчбу къаьнча оборудовани дӀа а яьккха, цун метта балха овсарле лакха йола хӀанзарьнр оттае, производства технологи аргаьнкха тове, производственни процессашта механизации автоматизашни е, продукце керда тайпаш арахеца доладе. Наст-наста чакхдоах продукце дикала ди, цига хьагучайоал технологи толхаль моттиг. Цу дийнахьа белгалдаьннараш дуыц объединене директорий совете, технологически дисциплина телхаьрашта объединене гӀолла прикза а тохе бехк бу.

Белгалъе мероприятеш чакх а йоахаш, 1981 шера объединене предприятешка технологически оборудоване 13 единица оттаяьй къаьнарчарна меттел. Грозненски КСМ-1· «Росавтоматстрой» яхача Чебоксарски филиала цхьана къа а хьегаш № 4 йолча туннельни пийшка автоматизировании тӀахьожам лоаттабун кирпичаш яттаре боарам нийсбун система юкъейоаляьй, хӀаьта из бахьан долаш хӀана кирпичаш лерттӀа ца йотташ а бисад, тӀех а ятташ. «ВНИИСтром» яхача гӀишлон материалий Ерригсовани Ӏилма-тохкама институтаца цхьана Грозненски КСМ-2 технологически чура хара йола вакуумпрессанийн кирпичаш арахецара дӀадоладаь балхаш чакхдоалаш латт лине тӀа автоматукладчик а дукха хӀаьаш долаш кирпичаш теда автомат а оттаеш. Цу лине тӀара арайовла кирпичаш хьадда бусталаш, нийса саьнаш, тӀахьежача хоза куц долаш, геттара чӀоагӀа я.

Реконструкци яьчул тӀехьагӀа дикка товлургья Назрановски заводо арахеца кирпичаш. Цига производства кердагӀа йола технологии кулгашца деш дола балхаш кӀезигдеш йола хӀанзара оборудовании оттае лаьрхӀад. Цхьабакъда, генподрядчик йолча «Чечингсельстрой» тресто из объект укх шера эксплуатаце дӀа ца хилар кхерам болаш да гӀулакх.

Белгалъе мероприятеш чакхйоахаш я кхыча предприятешка а, цудухьа йиш хиннай кирпичаш дикагӀа арахеца. Масала, «100» а кхы лакхагӀча маркахйола кирпичаш арахец 94,3 процент, планах 92,0 процент хеда езача. Вай болх дукха беле а, цхьайолча заводаша арахецна кирпичаш гӀишлонхошна чӀоагӀа кодаеш я. Эттара хьалха ала доагӀа из Назрановски Малгобекски заводех а № 1 йолча КСМ-ех а. Нагахьа саина КСМ-1 бийдал эцала хиларах бехказа яа балхан долаш яле а Назрановски Малгобекски заводий из долаш дац. Цу заводашта хьаю кирпичаш ео хилера керттерча бахьанех цаӀ — къахьегамеи технологически дисциплина меза хилар, къахьегам лерттӀа вӀаштӀехьа ца баккхар, гӀишлой материалий промышленносте болх баь опыт йолаш бола квалифицированни балха кадраши инженерно-техническим болхлойн ца хилар. Цу заводийн объединене кхыча заводийн кирпичаш еча Ӏаткъаш дола бахьанаш да: гуйранӀаш заиалхьа гази электроэнергии кӀезига телар, бӀаьстан-ахкая замалахьа болхлой кадраш ца тоъар, болхлой хьаккхувла машинаш юкъьюнгье йоацаш юсаш хилар, бийдали материалаши хан-ханнахьа тӀа ца кхахьар.

Цхьабакъда, арахецаш йола кирпичаш дукха а дикагӀа хургьяр, нагахьа саина Нохч-ГӀалгӀай транспортни управлене бийдала керттерча тайпашна — лоабатацеи гӀомарцеи объединене предприятеш хан-ханнахьа Ӏалашйоре. Автотранспорт ца хилар бахьан долаш дамг, юкъагӀдоах Грозненски № 2 йолча КСМ-ан Малгобекски кирпичийн заводан гӀуэ тӀакхьалта, лоабат йа хилар бахьан долаш болх наст-наста сен Гудермесски заводе, №№ 1 а 2 а йолча КСМ-ашна.

Хьалъеча объектий кул доаккхаш ду балхаш тоадаро 1980 шера керда тайпа гӀишлон материалаш хьаьнй объединене.

Чир-Юрта арахец Оалкамарен Галашкарен баьккхача кхерах яь цӀеной тӀагӀоллара куц тоадеш йола Ӏоакъаш. Эданештен гӀирсаштен тӀеханахьа а чухьнахьа а пенех етта лаьрхӀа яр уж Ӏоакъаш. Полированни, лощени, шлифованни, херх хьекха, чӀегылгий хьисапе яьхе хул Ӏоакъий.

№ 1 йолча Грозненски КСМ-е лоалаль гипс кеба а етташ хьаю Ӏоакъий тата лаьгӀдеши тӀоадал тӀа ца озаши хиларах тарра уж дӀаухийт подвесной тховнашка а промышленни культурно-бытовойи здания пенашка а. Ӏоакъий 1 квадратни метта мах — 7 сом 20 кепиг. Тоъаш йоацача кирпичказа меттел цхьаьолча даькъе кхоачам бара № 1 йолча Грозненски КСМ арахеца йолаьй чуӀеча цӀенойн юрташка деча гӀирсийн пенашка ухийта гипсови блокаш. Уж хьаю вӀашагӀа хоттайолийта минеральни организаческиа хӀамаш (опилкаш а) етташ. Цхьа блоках 39 кепиг доахк. Царех пен бетта сихагӀа воал, саьнаш нийса хул. 17-эза кӀезигагӀа бода маркхал.

Объединене предприятешка куцала пенашка ухийташ дола хьалхагӀа арахецаш хиина продукце тайпаш тоадара балхаш да деш.

№ 2 йолча Грозненски КСМ-е эргайоахаш тоаеш я чуӀеча цӀеной, общественнии промышленнии зданей куц данкха арахьарча пенаш тӀа летаю, монументально-декоративни кхыдолчен балхашта пайда ийбу глазуровании керамически Ӏоенчий. Хьалхашкарча пена уж Ӏоакъий тӀалоъаль массехх здани я Гроане, масала, «Космос» яха кинотеатр, цирк, «Баку—Ростов» наьнъа йисте керда йилла «Турист» яха ресторан, кхыдараш.

Грозненски КСМ-1 арахецаш йола «Декоренс» яха гипсови декоративни Ӏоакъий куцала чухьалахьарча пенаш тӀа летае лаьрхӀа я. «Декоренс» яха Ӏоакъий бе-бе бесаш а тайп-тайпара декоративни непаш а йолаш я. Хьалхашкахьара оагӀув хий тӀаэцаргдоацаш ший тайпара гидрофобии вещество хьекха я.

ЦӀеной йовкъашна ухийта гипсах яь Ӏоакъий кхы тӀа а тоаяр дукха хьалхагӀа хинна лепаш 1981 шера дӀа а яьха, кердача дизагӀча кепашка а етташ хьаю уж хӀанз. Из бахьан долаш йиш хиннай бустам цхьатарреи саьнаш нийсен долаш йола Ӏоакъий арахеца йолае.

Объединене предприятеша арахецаш йола гӀишлон материалаш шоай ханнахьа аттестаци еш я. Дикала хьалхара категори а луш аттестаци яь а ерриге продукци. Цхьабакъда, гӀишлонхошна тахан еха а йоагӀаш дӀасх дукхагӀен дикагӀен йола гӀишлон материалаш. ХӀаьта из цар декхар кхоачашдар — объединене болхлой эттара хьалхарча аргӀах дола декхар. 11-ча пятилетке дукха болх ба бе белаш кирпичий заводаш технически кхы тӀа а кийчъяраи реконструкци яраи, тӀаккха йиш я кирпичаш дукха а дикагӀа арахеца.

А. МАЙМИНА,
«Чечено-Ингушстройматериалы» яхача объединене керттера инженер.

ЦаӀ дола политди

Республике эттача традицех дӀадахача ерача дийнахьа цаӀ дола политди чакхдаьккхар. Парте областной комитета докладчикаша — бехктоххамеча партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлоша, министерствайн ведомствайн кулгалхоша, хӀаьта иштта парте городскойн районни комитетий докладчикаша цу дийнахьа къамаьлаш дир къахьегама коллективашка, нах бадаьа моттигашка.

Цига даьча къамаьлий тема «НГӀАССР хьаьь 60 шу дизарах Нохч-ГӀалгӀайче шийн лоӀамагӀа Россех дӀакхийтта 200 шу дизаран кийчо яра йолча мероприятеш» яхаш яр. Шоаш цох лаьца дувцаш докладчикаша теркам тӀаззар СССР хьаьь 60 шу дизара ерригсоюзни цӀей белгалданкхара кийчо еча хана уж юбилееш езъергйолаш хилара, хӀаьта цо дӀадех советски нах социалистически интернационализман советски патриотизмах уйлаш йолаш хьалкхебарца, вайна карагӀдьинараш, ленински къамий политика дӀайовзийтарца, негатиеяи гӀулакхашца лоаттабу къовсам чӀоагӀбарца дувзаденнача дешай чӀоагӀа терно ела. НГӀАССР хьаьь 60 шу дизарах Нохч-ГӀалгӀайче шийн лоӀамагӀа Россех дӀакхийтта 200 шу дизаран кетаь хӀара къахьегама коллективе мероприятеи хьалда система кийчъелга а чакхйоанкхалга а, пайдане мел дар хьал а лоацаш, кхоачамбоацараш тӀагӀертта дӀадоахьлта цу тайнара декхар хьалхашка оттадир цар Юбилейни цӀейшта еча кийчонах. Белгалдоах къамаьлаш даьчар, шерра пайда эца беза къахьегамхой хьинар айдара, тӀехьаюса цхьанкха предприяти ца хийтара. «Пятилетка шин шера план Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу дузаш кховчашъергья» яхача девизагӀа шерра социалистически яхь йоанкара.

Цу дийнахьа предприятешкашка, мехкдаьтта промыслашка, гӀишлошъеча площадкашка, кхай тӀарча бригадашка, фермашка къамаьлаш дезэ хилар партийни организацей агитатораши политинформатораши. Къахьегамхой теркам тӀаззар йар КПСС XXVI съезда историчесни решенеш, пятилетка заданеши социалистически декхараши кхоачамделга вайна хӀанз хьалхашка латтача декхарех эттара лоархӀамегӀа хилара.

ЛЕНИНА ВИКАЛ

Г. К. Орджоникидзе вагьча дийнахьа дезз 95 шу дизарга

Казакий инаралашен полковникашен белогвардейски бандаш вIашагIа а етташ, Терски области централа — Грозне, Владикавказе, Кизляре, Махачкале, Нальчике — чухехкар. Меньшевикаша, эсераша, буржуазни националисташа партийни а советски а болхлой боабора. Цу хана парте Центральни Комитетон Совнаркомон Къулбаседа Кавказе хьожавар Г. К. Орджоникидзе. Из вар Россе Къулбехьен Чрезвычайни комиссар.

Владикавказе нисьчар из 1918 шера 13 июле. Цу бетта 23-ча дийнахьа унказа хьайнйллар Тийрка йисте дахача халкъий IV съезд. Цига дийцар контрреволюционни мятеж йоха а яь. Советий Iаьдал чIоагIделга.

1977 шера Нохч - ГIалгIай книжни издательстве арадаьнача «Советий Iаьдала тIехьа хиина майра къовсамхой» яхача книжка тIа цох лаьца дувц:

«КIайча казакий викалаша съезде ультимативно хьадийхар ЦIеча эскара доакъош тIем тIара тIехьаяхва а дайхе, цар герз Iодуллилга, йоккхийча тоний чIегаш хьадоьхилга, комиссараш Бутырин, Пашковский, Фигатнер балхара дIабоахилга, Советашнара беррига коммунисташ арабоахилга. Меньшевикаши эсераши съезда делегаташка шоаш яхар дайта гIерташ бар.

Съезде къамаьл даьча Серго Орджоникидзе аьлар, кIайча казакашен цар эсеро-меньшевистски идеологашех дIадехаш дар Совнаркома цхьаболча викалашта духьала хинна Iаш, из дерригача Советий Iаьдала политикана духьала а да. Къамаьл даьча кхыча большевикаша а гучадаьккхар кIайча казакаша дагалаьцар революцена духьалара уйла йолга. Съезда делегаташа хьатIаьца тиганзар мятежникий ультиматум».

Сергос даьча хьехарах 1918 шера Шерипов Асланбека къеча нохчех вIашагIьеллар герзаца кийчъяь отряд. 12 октябре Ленинга лхьийтача телеграмма тIа Сергос хоам бора: «Бичерахов чакх ца валийта чIоагIа лаьрхIад нохчаша, беррига шоай низ дIалургба цар Нохчийче Советий Iаьдал оттадара».

Къулбехьен Чрезвычайни комиссар Серго Орджоникидзе чIоагIгIа сий дора, лоархIар лоамии наха. Дукхаза хиннав из Нохч - ГIалгIайчен юрташка.

1918 шера ноябрь бутт чакхбоаллаш Владикавказе хьайнйллар Тийрка йисте дахача халкъий пхелагIа съезд. Съезд хьаеллаш Серго Орджоникидзе белгалдаьккхар Терски республике дахача халкъашта кхерам тIаэтта хилар.

Владикавказе. Мочкъий-Юрта. Долакха-Юрта хиннача тIем тIа Г. К. Орджоникидзеца цхьана бIухошта кулгалдеш вар Н. Ф. Гикало. Сергос аларах Долакха-Юрта новкъостал де бахийтар цIеча командирий школера курсанташ, грозненций рота, цул тIехьагIа черсий - балкхарой доашлой отряд. Деникина регулярни бIува цу деношка шоай са декха духьале йир гIалгIаши, царна гIо де баьхкачар. Низ цхьатарра беце а Сергос дийхача мара царна Iотехбоала нииъ балакзар цар. Балаи баламах а техи цу деношка шоай классови моастагIашта духьал лаьттарех дукхахбараш шоай фусаме юха ца боагIаш бисар, цига Iоихача дукхача къамий викалий цIий вIашагIъэрца хьахилар цхьанна хIаманца дохалургIоаца вежарашха долча халкъий интернациональни доттагIал. Цул тхехьагIа цхьан юкъа деникиний Iаьдал эттар Къулбаседа Кавказе.

Г. К. Орджоникидзе ше РКП(б) Кавказски крайкома а Терски Совнаркома а член гIалгIайчен группаца ГIалгIайчен лоамашка партизански отряд вIашагIйолла вахар. Цу хана Григорий Константиновича бовзар граждански тIем тIа даькъа лоацаш хиина дукхха а турпалаш: А. Шерипов, ГI. Ахриев, Н. Гикало. А. Дьяков. М. Левандовский, С. Дудаев. Н. Анисимов.

Революцена духьала бараш Советий Iаьдал дохаде чIоагIа тоха а бенна, бокхха кхерам тIаэттача хана деникинцашта, бичераховцашта, чермоевцашта шиий новкъостална цхьана духьале ещ вар Григорий Константинович Орджоникидзе. Котало а йоаккхаш, бахьа чьеккача сайна, вай доазон тIара Iоаракхайсар къахьегIача халкъа моастагIий.

ТIом чакхбаьлча а Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошца хиина доттагIал хаданзар Серго Орджоникидзе. Езайоккхача промышленноста нарком волча хана а Грозне вена хилар из. Из дувцаш экспонаташ я республикански краеведчески а Музейчарча а музейшка. Укказа го йиш я цу шерашкара суртаи, реликвеш, документаш.

Къулбаседа Кавказа къеча лоамароша геттара чIоагIа лоархIаш хиинав Орджоникидзе, цудухьа гIалгIай халкъо хIанз а тIехьа боча йоах цох Эзжикиез аьнна ше тилла цIи.

ХIанз са дувца безам ба сай архиве долча С. Орджоникидзе цхьан суртах. Наггахьа мара доацачарех цаI да из.

1934 шу дар из. Езача промышленноста халкъа комиссар Григорий Константинович Орджоникидзе Дагестане ва везаш вар. Город Махачкалера къахьегамхой чIоагIа цунга хьежаш бар. Цу хана «Дагестанская правда» яхача газета редакце болхло а волаш, наркома духьалболхача журналисташа вар со. Вагона чура араваьлар Серго Орджоникидзе, аьрдига кулг а эгадеш, моаршал хьаттар цо перроне гулбеннарашна. Цул тIехьагIа вокзала хьалхарча майдан тIа хьааравальар из, цунга моаршал хоатташ бар Дагестана столицера эзараш бола нах. Республика партийни а советски а кулгалхоаца цхьана из автомашинаца Каспийск яха город юллача оагIорахьа дIаваьхар. Цигача къамаьл дир гIишлонхошца, болх дIа мишта бода хьежар, болхлой бахача баракашка вахар, царга фу хьал да, фу эш хеттар.

Серго сурт даьккхар вар «Дагестанская правда» фотокорреспондент Павел Капаницын.

С. ВОРОНИН, парте ветеран.

СУРТА ТIА: С. Орджоникидзе Махачкалински вокзала перрона тIа.

Нохч-ГIалгIай АССР хьаь 60 шу дизара накъадолхаш

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР экономика, ерригача кхыча республикай яр а санна, Советски Союза бIарчча экономиках цхьа дакъа да. Ерригсоюзни экономика — ерригача республикай, края, областий халкъа боахам шийна чу а лоацаш, вIашагIа юзаенна йола халкъбоахама комплекс. Общественна халкъбоахама комплекс хьаяра хIара республика халкъа боахам дерригача мехка экономиках дIахеда йиш йоаца дакъа а дай. дIаоттадари советски халкъо, дерригача прогрессивни адамаша 1982 шера декабре кховзткъа шу дизар белгалдаккхаргдолаш йола ССР Союз хьаяраха дегIайоалаярахи хьахиннача керттерча хIамаех цаI да.

Советски республикаша айхха цхьана гIулькхаш леладаро, бIарчча, беррига мохк а чулоацаш социалистически боахам хьабаро дика торонаш хилийтай боахама вахара кIоаргга интернационализаци яра, общественни къахьегам дикагIа бекъара а рузкъахи къахьегама ресурсехи пайда дикагIа эцара а, къахьегамхой хьал-торо тIехь-тIехьа лакхъяра.

Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци котъяларо дIадаьккхар вай мехкарча дерригача халкъех болча наха тIаьтта социальни къамани Iазап. «Аврора» исторически залпа тата лув кхера санна геттара сиха хезар Нохч-ГIалгIайчен лоамашка, нохчийи гIалгIайи халкъаш дегIадоаладаргда бодача кердача накъа юхьиг дIа а йолаеш.

Нохчийи гIалгIайи халкъаша, цу даькъе революци ялалехьа хинна хала ха дика дага доагIаш долча дохкагIча новхало а, дег тIара баркал оалаш дувц нохчийи гIалгIайи викалашта, вай мехкарча дерригача кхыча халкъашта а санна, дешара, духовно бIаьхи хилара еннача боврам боацаш йоккхийча торонех.

Цу хьакъехьа лзду, масала, ГихтIарча С. Мурдалова. «ВорхI бер да са. Шиъ воIо Россена юкъе уллача Саратове юридически институт яьккхай. Цхьаькха ихьанне Къулбаседа - ХIираша хьа медицински институте дешаш ялх шу даьккхад. Цхьаькха Черсий - Балкхарой университете дешаш ва. Вузашка деша игIа ши йоI. ХкоалагIйола йоI кооперативни техникум яьккха я. МалагIа нохчо е гIалгIа хиинав, алал оаш, революци ялалехьа капитализма хьалашка, шиъ берашта цу тайпара образовани дала йиш йолаш?

Цхьаькха ер а да Ножай-Юртарча Мартамов Гале доалзера хьайица масал. Цун ялх берах цхьание — Зухрас вай университете физико - математически факультет яьккхай, Вежа — географически, Деши — исторически факультете ягIа деша, хIаьта Забура — Орджоникидзевски медицински института пхелагIча курсе.

КПСС-ои Советски паччахьалкхеноi чакхйоахача ленински къамий политиках даьнна дохкха беркат да социалистически эргалонаш еча шерашка республика вахаре лоархIам тIа-тIа лакхагIа хулаш йола болхлой класси къаман интеллигенце дохкха эскари хьахилар. КПСС Нохч - ГIалгIай обкома III пленуме (1979 ш.) белгал ма даккхара, «промышленни производство дукхагIа хиларга хьежжа дукхагIа хиинаб болхлой а, городашка меттел, юрташка а, къаьстта а нохчийи гIалгIайи къамех баьаш. Дикка дукхагIа хиинаб нохчашех гIалгIашех бола инженераш, техникаш, халкъа боахама кхыбола специалисташ. Аьлча кхоачам ба, масала, 1957 шерагара 1975 шерага кхачалца йолча хана Нохч-ГIалгIайчен халкъа боахамера лакхера образовани йола нохчий 70-зза дукхагIа хиннаб, гIалгIай — 24-зза.

Цу цхьан хана, XVII Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце белгал ма даккхара, «Ленински къамий политико дIадехача тайпара тIа-тIа дукхагIа гаргайодаш я хIанз кулгалдеча болхлой состав. Вай хьахиннай вахаро тьалхашка уттадеш дола чоалхане дехкараш кхоачашде могаш йола къаман кадраш. Укх тIехьарча хьаь шера алхха парте обкома номенклатурах бола нохчашти гIалгIашти юкъера кулгалду болхлой 20 процент совгIа дукхагIа хиинаб, уж хIана партийни комсомольски болхлошта юкъе ахаш совгIа ба, советски болхлошта юкъе — 74 процент.

Цу тайпара, лакхе мил дийцачо къаьгга тешал ду Советски Iаьдал латтача шерашка Нохч - ГIалгIайчен сибат довзаргдоацача доалаш хувцаденна хилара.

ХIанзарча хьалашка советски къамийн народностийн доттагIали цхьана леладу гIулакхаши дIахо дегIадоагIа, материальни духовни маьхаленаш хадданза хувц-хувцаш шоайла дIа-хьа тел республикашен къамий областашен. Цу процессий социальни лард — наьха керда исторически общность хьахиларн дегIаахари. Мехка халкъбоахама системаца эзараш долча таьшца ювзалу Къулбаседа Кавказа автономни республикай экономика. Хьаэпаргьа вай Нохч-ГIалгIайче. Цунна чуйолха материальни маьхаленаш Советски Союза бIаь совгIча городера йоагIа. ХIара предприяте продукцех, цкъаза кхыметтел арахецача хIара машинах а дукхача халкъий викалий юкъара къахьегам боал.

Масала ,г. Грознерча мехкдаьтта машиностроене къахьнагIа йолча «Красный молот» яхача завода йоагIа 415 предприятера — 12 союзни, 8 автономни республикера, РСФСР 12 краерей областереи — материалаши комплектующи изделеши, оборудовани а инструмент а.

Заводской район — индустриальни Грозне дог. Укхаза мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленноста предприятешка къахьегаш ба вай мехкарча тайп-тайпарча халкъех бола викалаш — эрсий нохчийи, гIалгIай а украинцаш а, белорусаши эрмалойн. ХIара шера шер а ду чIоагI а лу болилой районе интернациональни бувзамаш. Ацетонови завода къахьегамхоша доттагIал а яхь а лелаю Черсий-Балкхарой АССР Нарткалински химкомбинате коллективаца. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода коллективо вежарашка айхха бувзамаш леладу Уферча «Синтезспирт» яхача завода, социалистически Венгре мехкдаьтта чакхдоахача Комаромски предприяте болхлоша.

Химикашен мехкдаьтта чакхдоахерашен эггара бевагIа бола хьашиий саина тIаэц Урус-Мартановски районера даьтта леладераш — шоаш шефство лелераш. Грозненски «Красный молот» завода коллективо яхь лелаю М. Гаджиева цIерагIча Махачкалински заводаца. Назарен районех Къулбаседа ХIирий АССР-ен юрта боахама къахьегамхошта юкъе къахьегама яхь латт. Из яхь говзал лакхъяра керда толамаш дахаре йола средство хиина ца Iеш, наха кхетам балара, вIаши оагIув хьаллацаре йола форма а я.

НОХЧ - ГIАЛГIАЙЧЕН экономика айхха ювзаенна я вай берригача мехка боахама вахарца. ХIана, наду КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова, «СССР тIаьа итт совгIча экономически районе дIанхухьийт республике кийчъяь тайп-тайпара продукци: полиэтилен, фенол, ацетон, мехкдаьтта доахачеи чакхдоахачеи промышленноста эша, чоалхане оборудовани кхыяраш.

Цу цхьан хана республикана Москвера кхухь автомашинаш, тайп-тайпара прибораш, подшипникаш, кхыйола технически средстваш, Свердловскера — низ бола буровой установкаш, Ростовна-Дону а Таганрогера а — комбайнаши кхыйола юртбоахаме машинаши, Липецкера — электротехнически болат, Белоруссерен Молдаверен — трактораш, Украинера — станокаш, Азербайджанера — бурув деттен чуэттаюн турбаш, Грузера — хий детта оборудовани, Арменера — электродвигателаш, Къоаршой Черкесера — резино-технически хIамаш».

1960 шера Тюменски лаьттан тIа мехкдаьтто эггара хьалхара кIеж техача хана из керда моттиг карaерзое бахар Нохч - ГIалгIайчен дукхха мехкдаьттахой. Тюменски области мехкдаьтта промышленносте хьинабе къахьег С. Бондарева, Н. Кателкина, Н. Куперешкос, А. Попова, дукхкхача кхьичар. Хадаш яц сийлахьа къахьегама эстафета. 1979 шера 75 къона специалист вахар Грознера Малхбузен СибарегIеи мехкдаьтта рузкъа карадерзаде.

1975 шера 14 июне гуржий столицана юхе яккха йолайир № 15 йола Самгори яхе скважина, цига керте эттар «Грознефть» объединене Карабулакски УБР-ера В. К. Терлицкийн В. Ковалеви. ХIара шера дукхагIа шерлора Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахоша Грузена леш дола новкъостал. Нагахьа санна 1975 шера цига болх беш бурув детта 4 бригадеи капитальни ремонт юкъ цхьа бригадеи хиннаяле, 1977 шера уж хилар бурув детта 11 бригада, дукхха ремонтникаш, транспортникаш, монтажникаш. Цар хIанзле а эксплуатаце дIаеннай дукхха скважинаш, хIаьта царех дукхагIа ярда кIеж етташ я.

ХIара денна Грознера вежарашха йолча Грузе дIаух бурув тохара балхий Карабулакски управленера мехкдаьтта лехарий вахташ. Вурувдеттарашца айхха бувзам а болаш болх бу вышкомонтажникаша а. Царна юкъе а белгалъяьнна дика къахьегаш я Ю. М. Мовлаева кулгалду коллектив. Бригада — «Пятилетка — дийъ шера» яхаш лелаеча социалистически яхьа инициатор.

Советски халкъаша вIаши деча интернациональни новкъостало юха дийн а дай хьаоттадаьд хьалха тIехьадиса хиина кагий халкъаш. Сийлахь-доккхача эрсийи вай мехка кхычеи халкъаша вежарашха деча новкъосталах ког-гIортолга а еш, Коммунистически парте кулгалда, В. И. Ленина хьийхача накъагIа иха нохчийи гIалгIайи капитализм юстара а юташ социализмага кхаьчаб.

Таханара Нохч - ГIалгIайче — эиза теха тоаенна Российски Федерацена юкъера автономи. Кастта Нохч-ГIалгIайченон кхыча автономни республикашеи белгалдоаккхаргда шоаш хьахиння 60 шу дизар. Историена-м йоккха ца хила а мег из хан цхьабакъда, яхача хана дакъа доацаш, тIехьабиса, бокъо йоацаш хиннача наьха вахаро хиннача хIамашта цIаькха а хIаране дог тешаду хьамсарча Коммунистически парте бIарчча вежарашха бола цхьа дезал а бaь кхотадаьча паргIатача халкъий сийлахь-боккхача кхолламо низах.

Экономика даькъе Нохч-ГIалгIайчено вежарашха айххе цхьана леладу гIулакхаш республикиа бIарчча хьийцача тайна ца Iеш, кхыметтел къаьст-къаьста предприятеш хьаийцача ч. Масала, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша, цементни завод санна йолча йоккхача промышленни гигантах де а доагIаш дохкал а деш, дег тIара баркал оал из хьалъеча шоашта вежарашка дохкха новкъостал даьча Новороссийскерча, Вольскерча, Харьковерча, Куйбышеверча, мехка кхыча городашкарча специалисташта. Грозненски химически комбинат Грозне хьалъеча хана оборудовани кхахьийтар 80 гаргагча городерча предприятеша, цу даькъе Москвеи, Ленинграда, Казана, Ставрополья, Вильнюса, Ташкента, Еревана, Краснодара предприятеша а кхухьийташ.

Уж тайпа масалаш Нохч-ГIалгIайченера меттел, моллагIча вай мехкарча кхыча городера а республикера а доаладе йиш йолаш да. Цо дьахьох, вай республико доаха толамаш вай мехка дахача дерригача къамаша цхьана творчески къахьегарах, цар шоайла вежарашха доттагIал леладарах, СССР дерригача халкъашта, эггара хьалха сийлахь - доккхача эрсий халкъо, шоашта болча аьттон духьа а доацаш новкъостал дарах, советски патриотизми социалистически интернационализми бахьан долаш даьнна беркат хилар.

Цу тайпара, керда общественни строй котъялароi пролетарски, социалистически интернационализма ларда тIа коммунистически парте чакхйоахача ленински къамий политикои СССР дерригача халкъашта Iалашдаьд политически, экономически, культурни гIулакхий даькъе массане а цхьатарра бокъонаш хулга. Хьаьй бIарчча цаI йола кхотаенна, тайп-тайпарча къамехи народностехи латташ йола къахьегача наьха общество, дIадаьхар къаьнарча обществах диса хиина националистически, расови, шовинистически ийрча гIулакхаш.

Советски наха доккхал деш дола дерригдунен исторически теламаш Октябра идеалаш кхоачашъяр духьа тIагIертта къовсам а лоаттабеш, шоай исторически кхел юкъара хилар бокъонца кхетадаь долча, шоашта дагалаттараш массаза а ленински парте сийлахь-доккхача гIулакхаца дийза долча халкъаша айхха цхьана гIулакхаш а леладеш даьха да.

НГIАССР хьаь 60 шу дизарен Нохч - ГIалгIайче шиъ лоIамагIа Россех дIанхийтта 200 шу дизареи сийлахьча цIейита накъаболхаш республика къахьегамхоша цIаькха а хьахьокхаргда коммунизма сийлахь - йоккхийча идеалашта шоаш тешаме хилар. КПСС XXVI съезда исторически решенеш чакхъяхе кийча хилар.

В. КОДЗОЕВ, Нохч - ГIалгIай историе, социологе, филологе Iилма-тохкама институтв болхло.

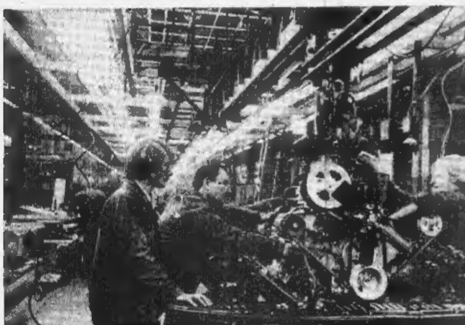

Материалаши энергии кхояра тIехьара яхь дIайолаяьй

Город Москверча хьалхалаттача предприятешца цхьана ЗИЛа коллективо дIайоланьй къахьегама, материальни, энергетически ресурсашта кхоам белга Iалашдара Iилманеи техникашеи карагIдаьккачох шерра пайда эцара тIехьара социалистически яхь йоаржаяра инициатива. Автозаводаша дош деннад мехка Iилма - тохкама институташцара творчески доттагIал шердарен кIоаргдареи ларла тIа цхьана хийтьь 46 разработка балха юкъеяхьа, цхьайтталагIа пятилетка чакхйоаллаш автомобилаша болх бера ресурс 16 проценти, двигателаша — 20 процентш дукхагIа хилийта, оттальча нормативашка диллача Iаьржача металлий прокат дIайохийтилга 120 эзар тони кIезигде аьна.

Шерра социалистически яхь йоаржаяьча ЗИЛа коллективо уих шера производствана юкъейнхай 3.7 эзар организационно - технически мероприяти, шера лаьрхIача цо луш бола пайда 4.6 миллион сом а болаш. Изобретенеши рацпредложенеши пайда эцаш лелаяр балхьан долаш хьахинна экономически пайда 5.4 миллион сома боарам болаш ба.

Хадданза дегIабоагIа город Москвера образцови предприяти заводах яра тIехьара болам. 130 гаргга заводской подразделенеш. 1000 гаргга бригадаш, участкаш, лабораторeш, бюрош образцови яха цIи шоаех яккхийта я.

СУРТА ТIА: автосборочни корпусе. Керттерча сборочни конвейер тIа «ЗИЛ-130» яхача автомобила двигатель оттаеш латт.

В. СОБОЛЕВА сурт.

ЦхьайтталагIча пятилетка мулаш

ЮРТБОАХАМА МАШИНАШ Ю ГИГАНТ

Чакхдаьнача аьхий мехка тайп-тайпарча климатически зонашка даьча тохкамех дика чакхъьяляр ростсельмашевцаша хьаьь ялат чуэца «Дон-1500» яха керда комбайн.

Мехка эггара йоккхагIа йола юртбоахама техника арахецаш йола объединени я «Ростсельмаш». Ше болх беш йолча 51 шера ялат чуйяду ши миллион гаргга агрегаташ арахийцай цо. Цу машинех дукхаяраш дика лаьрхIа а дунен халкъашта юкъе. 1937 шера Парижке хиинача Дерригдунен промышленни выставке Гран при яха совгIат хьоькадир «С-1» яхача «Ростсельмаша» эггара хьалхарча модела. 1963 шера Лейпциге хиинача Дунен халкъашта юкъерча ярмарке дунен тIа дикагIа йола комбайн лаьрхIар «СК-4» яхача комбайнах. Тахан арахецаш йола «Нива» яхар 40 мехка кхаьшна болх беш я. ХIанз аргIа кхаьчай «Дон-1500» яхача кердача моделага.

— Из геттара керда машин я, — йоах «Ростсельмаш» яхача производственни объединене генеральни директора Песков Юре. — Двигатела низ 200—250 говра низага кхоач. молотилка шорал — 1500 миллиметр (цу духьа я из цифра цун цIера юкъе). Секунде бархI килограмм ялат оард агрегато. СменагIа комбайно беча балха овсарле шозза лакхагIа хургья шийл хьалха хиннача моделаца нийсийча. Вентиляции агрегата керттерча узлай балха тIахьожам лоттийбу электронни системеи чу а латташ йола паргIата комфортальни кабина тIаоттаяр бахьан долаш комбайнера къахьегама хьалаш дикка тоаденнад.

Цу тайпара, дунея дикагIа йолча образеций боараме конструкци яь а кийтъяь а йола машин а енна, ялат кхедераш гIадбига дагь ба ростсельмашевцаш. Амма из серийно арахеца йолаяра предприятена реконструкци е эза. Из яра эша опыт йолаш я «Ростсельмаш». Цун Iалаьмате йоккхача территоре тIа гIолла волавеннача го йиш я массехк ди хьалха завода корпус тIахинна майда лаьрхIа пийсъеш йоахка бульдозераш. 40—50 шу хьалха хьаьтьяь цех хIанз геттара къаеннай. Из йохаьй, керда, сийрда, паргIата, хIанзарча ханара эггара дикагIа йола аборудовани чулатта цех хьаьяра. Уж моргаш кIезига яц хIанз «Ростсельмаше».

Юртбоахама машинаш еча гиганта е йолаьча реконструкце, хIанзле а чIоагIгIа хийцад цун сибат. ТIеххьарча пхе шера 280 миллион сом дIадахийтад предприятена еча реконструкцега. Технологически а технически а эргаьхай производства ерригa заеньяш.

Доккхий декхараш латт нарарча пятилетке объединена хьалхашка — 402 эзар ялат чуйиду комбайн хьаяр, цу даькъе 52.8 эзар «Дон-1500» а йолаш.

— Даймехка машиностроене дукхьашча хулаш хIама да 3—3.5 шера керда комбайн конструкци а оттаьь массова порядкагIа арахеца йолаяр, — йоах Песков Юре. — Оттае езаргья 134 поточни поточно-механизированни, 73 автоматически линии, 18 участканеи цехаи комплексно механизаци автоматизаши е, программни управлени а йолаш йола 50 совгIа станош бIаьнел тIех промышленни роботи боах бе йолалийта езаргья.

Автоматикацеи электроникацеи дика Iалашъяь йола машинаш арахецалургIолаш производство кийчъяра пхе шера 400 миллион сом дIадахийта дезаргда хIанз еш латтача реконструкцега. Натахьа санна деш латтача хувцамий хьалхарча этапе объединене производственни майдаш шозза алсамъяьнналe, цхьайтталагIча пятилетке хьалъе езаргья, образцово аьлча, къахьегам дукха чулоацаш йола ерригa процессаш машинаша кхоачашъеш йола кхы цхьаькха, кхоалагIа «Ростсельмаш».

— Предприяте продукци тIа-тIа чоалханегIа хулаш латт, дукхагIа арахец из. Мехка царна дефицит латтача хьелашка къахьегама ресурсаш тIаккхетарга догдоахаш а тIатоха лерхIаш а дац тхо, — йоах Беспалов Ивана, профсоюзий завода комитета председатела заместитела. Декхар да опыт а квалификаци а йола кадраш предприятека чу сонияр. ДIаца вохийташ мишта социалистически тахан а тIехьа нтташ йолча предприятешка гIад а баха дIаэцаргволa а цига алаи кIезигагIа хургдоаца а болхло? Эггара хьалха къахьегама а быта а хьалаш тоадарца, социальни дешаш къоастаде гIо дарца. Производствана реконструкци про овлангара тоаду къахьегама хьалаш. Дукха хIамаш ду оаха предприяте болхлоштеи цар дезалаштеи социальни вланe а. Шер-шера дIаекъ оахи чубахача фусамий хьалаш тоаде дезаш бараштa юкъе ши эзар гаргга квартир. Дукха ха йолацаш эксплуатаце дIаеннай туристийи альпинистийи клуб. Хьаьлеш латт спорта Дворец. Пхи бIаьннега кхаьчад завода хиъ станцера тайп-тайпарча классех дола яхташи спортивни лодкаши.

Тхоай йолаш йолчоа тIа оаха хьаьлеш йолча кердача больнични городоке къаьстта моттиг лоацаргья «Аист» яхача бераш дара долча цIено. Кхы а дукхагIа хилла тхо, ростсельмашевцаш.

Р. КВЯТКОВСКИЙ, АПН корреспондент.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАШ БА

Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революце 64 шу дузача цIейна сийленца накъабехара КПСС ЦК-ас даьча тIахьехамаша кхы а лакхагIа айдир «Грозэнерго» объединене къаьнагIча предприяте ГОЭЛРО плана 60 шу дизара цIерагIча № 1 йолча электростанце энергетикий къахьегама хьинар. Цар толамца дIахьу цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера къахьегама вахта.

Бригадашта, сменашта участкаштеи цехаштеи юкъе шерра яьржай «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта» яхача девизах йола социалистически яхь. Ерригача доагора-энергетически ресурсай кхом барах, хьурмат дарах шоашта эшача хьаштата цар кхояьй 371567 киловатт-сахьат электроэнергии 356 тонн условни доагорн. Социалистически яхье хьалхалаттараш ба Ленина орден лелаю электромонтер М. Колин, электрослесарь Л. Иванов, мастер В. Сидоров, кхыбараш.

* * *

ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера къахьегама вахта толамца дIахьу «Южэнерготеплоизоляция» объединене комбината Грозненски участка изолировщикаша. Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузача цIейна дика производственни хьоккхамаш а доахаш сийленца накъайоагIа коллектив. Дерригача технико-экономически хьоккхамех йола итт бетта план 19 октябре кхоачашъяьй цар. Нохч-ГIалгIайчени Дагестанеи электростанцешка дукха йовхала изоляционни балхаш даьд. Изолировщиккий бригадашта юкъе шерра яьржай «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта!» яхача девизах йола социалистически яхь.

— Тха коллективе массаза а хьалха латташ ба бригадираш Судоргина Нинаи Николаева Лариси керте латта изолировщикаш Асуева Жанару, Макашева Зинаида, Бережнова Алина, Улыбаева Малика, — яхаш дувц участка начальника Серкин Артура. — шоай производственни декхараш массала а 110 процент кхоачашду цар.

* * *

Дикача къахьегама толамашца накъайоагIа Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузача цIейна «Ростовэнергоремонт» яхача производственни предприяте Грозненски участка коллектив. Дерригача технико-экономически хьоккхамий итт бетта задани 15-ча октябре кхоачашъяьй. ШоллагIча ТЭЦ а № 3 йолча котлоагрегате фо дIоахдеча нубана реконструкци пран хин экономайзер хувцараи дукха балхаш даьд. Шерра социалистически яхь яьржай участка бригадашта юкъе. Цу яхье хьалхалаттарех ба слесараш — бригадираш Белогуров Виктори Саатаев Вахеи, сварщикаш Еффемов Петр, Перевойкин Николай, мастер Хабибулин Идрис. Цар массаза а 15 — 25 процент тIехкхоачашду шоай производственни декхараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КХОАНА-АВТОМОБИЛЬНИ ТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ДИ

ЦхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шера тӀайпа социалистически декхараш тӀеххкхоачаш а деш, динача производственни толамашца наньабоагӀа Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузача Цӏейна «Чечингсельстрой» треста чуйоагӀача автотранспортни контора водителаш. Ер шу долалелча дена планагӀа лаьрхӀачул совгӀа цар дӀаюха дихьад 21 эзар тонн халкъа боахама мохьаш. Паччахьалкхона планал совгӀа бахь пайда 45 эзар сом ба.

Уж толамаш доахача дязза дакъа а лоацаш, 150 процентал чухьнахьа шоай сменни норма кхоачаш ца еш ди дӀа ца дохийташ итташ водителаш ба предприяте. Царех ба хӀаппелехьа шера план тӀеххкхоачаш а я ь, тӀадоагӀача шера чотах къахьегаш бола водителаш, коммунистически къахьегама ударникаш В. Дашкуев, А. Белоусов, А. Мангасарян, Г. Абрамян, Л. Алтемиров, кхы дукха бараш а.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) водителаш А. Мангасарян, В. Дашкуев, А. Белоусов, Г. Абрамян, Л. Алтемиров.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ДОШ КХОАЧАШДЕРГДА

Вай мехка берригача къахьегамхоша санна цхьайтталагӀча пятилетна хьалхарча шера план ханал хьалха, 28-ча декабре кхоачашъяра социалистически яхь йоарилый Грознински автокомбината автомобилисташа. 400 сар чувоагӀача коллективо шоай чура кхачамаш хьегуча а дакъа шера задамел совгӀа 10 эзар тонн мохьаш дӀаюха дахьен планал совгӀа 10 эзар тонн-километр кинъ беш чӀоагӀо йир. Ше денна дош динача гӀулакхашца чӀоагӀду автокомбината коллективо. Из дика гуш да дӀабахача кӀс бетта цо баьча балхага хьежача. Масала, мохьаш дӀа-юха кхахьара план 100,6 проценти тонно-километраш яра задани 103,1 процентц кхоачашъяьй. Дикна тӀеххкхоачашдаьд кхыдола технико - экономически хьокхимаш а. Неча балха дика хьокхамаш даха автомобилисташта новкъостал ду «ТӀехьабусараш боацаш бе болх», «ХӀара балха дийнахьа хьадер дукхагӀа хилийта!» яхача девизех шерра лаьржача социалистически яхьо. Ала деза автокомбинате ия яхь лелаеш шиъ автоколонкеи 19 бригадеи хилар.

Керттерча дакъе машинанъкъа хьешташ дизза кхоачашдеш, цигара хьадахьа мохьаш контейнераш чу дехка дӀа-юха кхухьаш ба автокомбината водителаш. 11 бригада я из болх беш, хӀаьта кхыча 8 бригадо Грозне тайп-тайпарча предприятей, организацей транспортаца дувзадеина хьашташ кхоачапду.

Социалистически яхье масса а хьалха латташ я коммунистически къахьегама коллектива цӀи лелаю Байдаев Солтагири. Чахкиев Жабраил, Мапаев Iадлан керте латта бригадаш. Шоай эданеш хӀара бетта 20—30 процент тӀеххкхоачашъю цу коллективаша, мохьаш гоа ца деш хаинахьа шоай адресаташка дӀанохачаду цар. Цудухьа беркалаш оалаш дукха каьхаташ ухийт царга клиенташа. Автокомбинате дохихал а деш йоах хьалха латтача водителий Хагаев Рукъмана, Аларханов АбутӀахӀирв, Суркиндаев Муче цӀераш. ИтталагӀча пятилетна план диъ шера кхоачашъяьй цар хӀаране. Лакхача хьинарна дӀадоладаьд цар кердача пятилетка ер хьалхара шу а.

Нолбра чотах хӀанзле къахьегаш ба шера план ханал хьалха 7-ча ноябре кхоачашъе дош денна хьакала къахьегаш бола уж водителаш. Бензин, доагор - машиндаьтта, резина, запасной оетхалаш хьалха тӀайпца хинначул 1,5 процент дукхагӀа кхое, 5 эзар сома мехьа пайда лургбола 6 рацпредложеня шоай балха юкъейоалае. 540 эзар киловатт-сахьат электроэнергии 65,7 тонн бензини кходе дош делар автомобилистаца. Цар болх толамца дӀабахар дукхагӀча даькъе автомашинашта дика технически хьалаш лоаттадарца дувзадеина да. ХӀаьта из шиъ аргӀах дувзаденнад ремонтни служба балхаца.

Автокомбината толашагӀа болча ремонтникех къамаьл деча хана слесарий бригадира Алиев Ахьъяда цӀи яккха лов. Цо кулгалдеча бригаде 12 саг ва. Автоматцинний еха оетхалаш тоеш цар. Плановни заданеш 10—20 процент тӀеххкхоачашъю цар хӀара денна. Массехк дош ала лов дикагӀболча автослесарех А. Понусаевх, В. Носенкох. Шоай балха тӀа царна ца йовзаш цхьа къайле яц, мелла хала хиларах сихен дикен ремонт ю цар сгача автомобила. Автомобилистий балха керттердар да из. хӀана аьча хӀара автомашино кхоачашъеча планага хьежна мара вӀаштӀехьдаргдац ерригача коллектива план кхоачашъе а. Шофераш чӀоагӀа раьза а болаш, сихен лакха дикал йолаши къахьег цу бригада доакъашхоша аккумуляторшина А. Мещярикова, автоэлектрика В. Петросяна. Барт тайна, цхьан цӀен дезало санна къахьегача коллективе дукхача шерашка укказа болх беш бола специалисташ дукха ба. Керда баьхкача кагирхошта шоай балха лакха говзал дӀахьех укхазарча хьехамчаша. Шоллагӏа шу мара дац автослесарь Ложкин Юрий цу бригаде балха веле. Юххьанца болха венача хана цхьанкха говзал йоацача вӀамигача саго сиха Iомайир укхаза автослесаря говзал, дӀаовзийтай кхийола къайленаш.

Укх тӀеххьарча хана дерригне а биззо кхом беш болх бара тӀехьара болвы шерра дӀабаьржаб автокомбината болхлошта юкъе. Цига а хьинаре дакъа лоац бригада коллективо.

Х. ЭЛИХАНОВ.

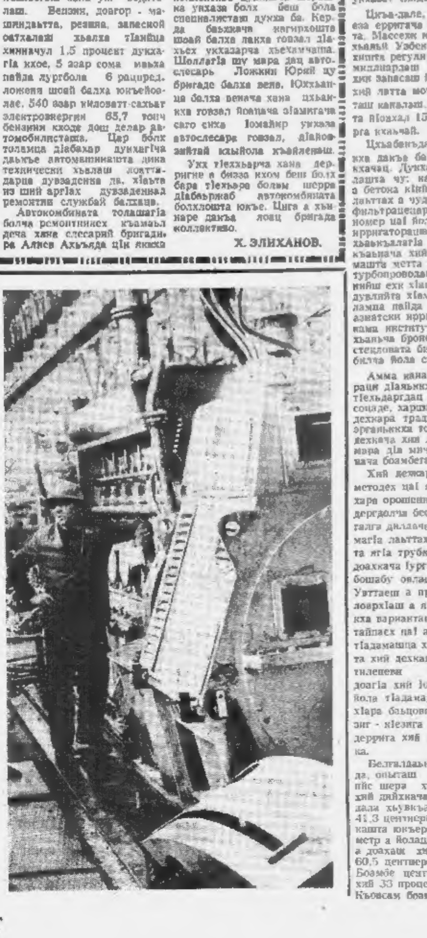

ЭСТОНСКИ ССР. Республика халкъа боахамга кхоач «Эстремрыбфлот» яхача объединение Балтийски кемаш тоадеча заводера кхы тӀа электроэнерги. Хьалха заводашка тохкамаш деча хана чкъаьрий лувцача кемай электростанцешта хьаса хинна электроэнерги зехьа йоаййора. Предприяте тохкамаш дара нерда система юкъейоалайро торо хилийтей городской электросете из дӀатела. Дукха доккха эе а доацаш вӀаштӀехьдаьннад кемаш тӀа латтача дизелашта тохкамаш дара йола лаьрххӀа стенд оттаелга а (сурт тӀа: слесарь-тохкамхо А. Соколов).

Цхьан шера Эстоне энергосистемана заводагара кхоачашйола электроэнерги бӀарчача дийнахьа республике йоккхагӀа ярех йолча «Эстонсланец» яхача производственни объединенега болх байталга Iалашдара кхоачамбала а.

Э. НОРМАНА сурт.

ТАСС фотохроника.

Яхье лынкача коллективашка

ДЕКХАР ЦАӀ ДА: БАЬККХА ТОЛАМ ЧӀОАГӀБАР

Опыт йола специалист Хазбулатов Созор управлющи волча цхьоалагӀча отделене комсаш лелаерашей механизаторашей темпагӀа ду хьувньам чуйщачул тӀехьагӀа кхачна деш дола балхаш. Цар дош дешад 315 гектара гӀа Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дуза ди тӀанхоачаш уж даь даха. «Новогорский» яхача комсаш лелаеча совхоза отделенешта шиъ комсий беш эггара йоккхагӀа я Хазбулатова коллектива.

Цхьабакъда, отделене комсаш лелаераш, мелла хадо наш ниисло а, кхоачашъю планаш э шоаш тӀайду социалистически декхараш а. ЦхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шера цар чуена комсаш хӀара гектара тӀара 62 центнер, декхарашка лаьрхӀа хиначул 2 центнер дукхагӀа яр. Наурски чуьа- [illegible] яхьийтая 1740 тонн комсаш, планал 150 тонн дукхагӀа.

Хьувкъам чуйщачул тӀехьагӀара балхаш деча хьалха а НГӀАССР Лахехьарча Совета депутат, коммунист Энгиноева Зулпа керте латтен Болиева Зулайс кулгалду комсомольско-кагирхойн коллективаш.

Дагадоххарагӏа аьтча, уж ши бригада вӀаши яхь лелаеш йола дукха ха я. ДӀадахача шера а санна, котальнай план 56,7 центнер йолча хӀара гектара тӀа 82 центнер комсаш чуена Энгиноевай бригада.

ХӀара гектара тӀара 65 центнер чуера цу коллективаша яхье баьпнача комсомольцашси кагирхошен а.

Дика дӀадоладаьд цар комсий бешамашка гурахьа ду балхаш, 40 гектара тӀара комсаш еIа яьнияй. шакхе а бригада. Къаьстта дика къахьегаш ба З. Энгиноевай бригада ветеранаш Умалатова Бука, Абдурхманова Iайшат, пионерка йола Дабриева Ляза, комсомолкаш Асиева Нидита, Сокиева Светлана, Олхазурова Марет санна бола болхлой. ХӀара денна шоашна бӀаь комсий га йоӀ царех саго. Из цхьан дени ах дени норма я.

Царел тӀехьабисац З. Болиевай бригадацара комсомольцаш — Татиева Хьава, Муртазалиева Хадишат, Умалатова Замза, Сайдулаева Роза, Умарбиева Зара. Цар хьокхам эц комсаш лелаяра болх дика бовзаш болча шоай хьехамхошкара Ахматова Хамсатагара.

Комсаш юкъера лаьтта оахаш, кийчдеш ба механизатораш Солтобиев Одеси Джамурзаев Iумари. ДӀадахача шерашка деш дацар «Новогорский» совхозе дилла болх бара бригадашна техника [illegible] хӀама. Фу хул хьана из хӀама де болабелга механизатораш а комсаш лелаерашта а гучадьлар из чӀоагӀа аьттув болаш хилар. ХӀанз хов бригадера механизированни балхаш во даь хилча ший мог хьангара деха дева.

Комсаш чуена лехначул тӀехьагӀа, цхьана вӀашагӀа а нийтта дийнар бригадаш дӀахо бешамашка де дезача балхех. чӀоагӀдир хьанна малагӀа болх тӀабулларгбе, болхлой дӀа мишта нийсбе безз.

Дика вӀаштӀехьаьнкха дӀадолалу цу бригадашка балха ди. Комсаш кӀа хӀара денна аравоал царех хӀара бригаде 25 — 30 болхло. Болх сиха бу. денна йола норма кхоачаш ца еш сагI дӀайодац.

Болх иштта бе лаьрхӀа я бригадаш дӀахо а.

А. ХАЖМУРАДОВ.

ЮРТА ДОАЗОНАШ

КХОДАЬ ХИЙ

ХӀара шера доаладу Узбекистане юртбоахама оборота юкъе бӀаь эзар гектарага кхоачаш бай хинна лаьтташ. Уж карадерзадара тӀоадал аш. Цхьабакъда, моттигера хин ресурсаш геттара кӀезига а цу тӀа а кхоачаллара юхегӀерта я я. Де хӀама доли укхаза? Iилманхоша да йоах.

Цхьа-дале, реконструкци е еза ерригача хий дехкача сета. Массехк итташ шерашка хьалхьй Узбекистане дохкача хинна регулировании яра йола миллиардаш кубометраш хин запасаш йола 13 йоккха хий латта моттиг, дехкад итташ каналаш. Хий дехкача сета йоахал 158 эзар километра кхаьчай.

Цхьабендъа, тӀоадала донкха дакъе баьцоегӀашка дӀакхачац. Дукха хий дов каналашта чу: канальй оагӀоех а бетона кӀийле ехача гӀолла лаьттах а чудуаш. Цудухьа фильтрацецарча къовсама номер цаӀ йола проблема оал ирригатораш. Хин ресурсех хьаьнзалагӀа пайда эцара къаьнача хий дехкача системашта метта керда кхайла турбопроводаш, аьшка-бетони нийш ех хӀанз, хий чанх ца дувлийта хӀемаш тӀаетт. Толампа пайда ийбу Юкъерча-азиатски ирригаце Iилматохкама институто цу гӀулакха хьаньча бронепэолах. Из я стецловата битума тӀоа тӀа а билла йола стенлоткаш.

Амма каналашкара фильтраци дӀаяьнихача а вӀаштӀехьдаргдац довш дола хий соцаде, харшашка гӀолла хий дехкара традиционни метод эрганьякха тоа ца йой. Ишта дехкача хин дильагӀа дакъа мара дӀа мича кхоач дӀабийнача боамбега.

Хий дехкара перспективни методех цаӀ я лаьттана хӀалхара орошени. ДикагӀа кхетадергдолча бесса аьлча, кӀоаргалга диллача цхьан боарамагӀа лаьттах Iочу а кхийта ягӀа трубка я из. Цунах доаххача Iургех араухача хиво бошабу овлаш доахка тӀоа. Увттаеш а практике нийса лоархӀаш а я цу метода дукха варианташ. Хий дехкара тайпаех цаӀ а хинна дӀаттад тӀадамашца хий дехкар. Ишта хий дехкаш хилча полиэтиленни магистралагара доагӀа хий Iоухаш лаьрххIа йола тӀадамаш легорг хул хӀара баьцовгӀана юхе. КӀезиг - кӀезига Iоухаш дола дерриге хий дӀакхоач овлашка.

Белгалдаьнкхача бакъахьа да, опыташ еш латтача укх ийс шера харшашка гӀолла хий дийхкача боамбе — бийдала хьувкъам гектара тӀара 41,3 центнера хӀаьта труйкашта юкъера юкъ 60 сантиметр а йолаш лаьттана кӀал а доахаш хий дийхкачул бар 60,5 центнера хинна хелар. Боамбе центнерага дӀадода хий 33 процент кӀезигденнад. Къовсам боацаш да хий дехкара прогрессивни методаш дукха ха ялалехьа шерра юкъейоагӀаргхилар. Царна юкъейоагӀа Узбекистана хьалашна кӀоарга а доахаш лаьттана кӀал мола хийи минерал кӀезига йола хийи доаллача пайда эца йиш йолаш йола догӀан хьисапе хий деттара метод а.

Эргадаьнахе тоелеш да харшашка гӀолла хий декхилга а. Цу традиционни хьсапах хий дехкаш хӀанз шерра пайда ийбу тайп-тайпарча трубопроводех. хий деттача машинех. из йиш хулийт тӀоадалах кхом а беш пайда эца а хий дехкача болх берий къахьстама овсарде дикка лакхъе а.

Хих хьаькъалагӀа пайда ийбар санна лоархӀаме да долха хиши хий лоаттаду моттигаш кхашкара Iоухача химически удобрениешен. хӀаьта иштта промышленносто аракхувсача хӀамашен бӀех ца далийтар. ЧӀоагӀа лоархӀаме да долхача хишта регулировани яра хий лоаттаду моттигаш хьаяр. бетон йилла каналаш дахар, трубопроводашкен бетонни нийшнен гӀолла хий дехкар. Амма эггара йоккхагӀа йола перспективаш баьцовгӀаш лораяра биологически методах пайда ийбарца ювзаенна я. Узбекистане эе деча хӀамашцара къовсам ядохимикаташ юкъе а ца йоалаеш пайдаяега садовлача хӀамай гӀоица лоаттабу хӀанз 500 эзар гектар совгӀача майда тӀа. ЧӀоагӀа лоаш я хӀанз лаьттана кӀал яьлча сихха ялаш а наха эеие йовцаш а йола нестицидаш. Кхачаш хаттача хана тӀера гӀа ше Iоаегаш дола сорт даьржача деиз башха эшаргьяц дефолианташ. Цу тайпара дола сорташ юкъедахьа могадь да.

Промышленносто дӀаарахийтача хих дийцача Узбекистане яц хӀанз хий цӀенду гӀирсаш доацаш йола предприятеш, уж маьха царегӀа еще а (хӀанзарча ханарча промышленни комплексага додачох 30 процент дола цу тайпарча гӀирсага). ТӀа-тӀа дукхагӀа хулаш латт «дукхьал» (дола хий — завод — дола хий) хица Iалашъяргара пиьа хьачухийца хий даим го боахаш лелача къайлача пиклага ювла предприятеш. Из я эггара экономичнегӀа йолча цунах пайда эцара методех цаӀ.

Иштта, хин ресурсаш геттара кӀезига йолча Узбекстана корайоагӀа дукха ца товш баьш доаш дадача лаьттай кхы цхьаькка миллион гектара хий диллара а дерригача хий дехкача кхаш 4,4 миллион гектарга кхочадара а йола резерваш.

Эльвар ХОДЖАЕВ.
АПН корреспондент.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Дунен демократически общественность чӀоагӀа сагото еш я США администраци дуне «шийлача тӀема» зуламага кхоачаде, гераш Iодарга дига гӀертаж хилара.

Австралийски машара комитето вӀаштӀехьаьккхай Вашингтона милитаристски планашта духьалара дукхача наха дакъа лоацаш йола демонстраци.

СУРТА ТӀА: Сидней хьмна антиимпериалистски демонстраци.

ТАСС фотохроника.

Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен бахьан долаш

Герз дӀадаккхара йолча Женевски Комитете: сатедеш йоаца итогаш

Ахка чакхдоалаш йистебаьлар герз дӀадаккхара йолча Комитета аргӀанарча сесса болх. Дунен общественность къаьстта дог доахаш хьийаяр цу сессега. Хетаж дар, герз дӀадаккхара даькъе боккъонца чакхдоалургдола кхьдда гӀулакхаш белгалдара хьаьл йолча комитета, герз дӀадаккхара ядерни тӀема кхерам кӀезигбоарн санна дола хӀанзарча хана эггара лоархӀамегӀа дола дош къоастадара юкъе, хоадам боллаш дола дакъа лапа могаргда аьнна. Герза доазув оттадара хьакъхьарча проблемех йола дукха лоархӀаме переговораш Вашингтона бехках юкъетӀаьхначен КӀайча цӀен кердача администраце тӀема кийчо яра Советски Союза тӀехьълара. 70-ча шерашка аь хиннача герза доазув оттадара даькъерча массехк соглашенена тӀераялара нинъ лаьцачен хьалашка къаьстта дахлуш бар сессе лоархIам.

Миштай хӀаьта комитета укх шерарча сессе итогаш? Оалаш новкъа дале а, аланза даргдоацаш да, уж сатедеш ца хилар. Долча бесса аьлча, прогресс ю еннаяц сессе дувца оттадь хиннача цхьана деша, из ядерни тохкамаш дехкарах, ядерни герз хьаделга соцадарахи ядерни герз дӀадаккхарахи дола дешаш, е дукха нах боабеча герза кердача тайпаехи системаехи, радиологически химически герзах е герз дӀадаккхарах йолча дерригача чулоацача программах йола дунен халкъашта юкъера конвенцеш оттаярах дола е кхы моллагӀа дола дош дале а. Комитета болх чӀоагӀа тераям тӀабохийташ хиинабале а, цига дукхача паччахьалкхенаша дакъа лаьцадаэ а, вӀаштӀехьдаьннадац кхьмиттел ядерни герз хьаделга юхаозарца ювзаенна йола герз дӀадаккхара хьакъехьара эггара актуальнегӀа йола проблемаш ювца йолаз а.

Комитета толам ца балар къаьстта кхетаде хала долаш да Советски Союзо, социалистически мехкаша, комитета членаш йолча массехк кхыча паччахьалктено дакъе массане тӀаэца йиш йолаш йола герз дӀадаккхара даькъера соглашени оттаяра тӀадерладаь гӀулакхаш леладеча хьалашка. Комитета сесси хиннача хана Советски Союзо уттадир. герз дӀадаккхара проблемаш а юкъе йолаш хинна дунен политика эггара актуальнегӀа йолча проблемай хьакъехьара арахьарча политика даькъера дукхха дешаш. Ювцараш я эггара хьалха комитета теркам чӀоагӀа тӀазза, дуккхача наха хетачох, герз дӀадаккхарах дола дукха актуальни дешаш къестадара дика база йола КПСС XXVI съезда решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя Л. И. Брежнева выступленеш.

Герз дӀадаккхара хетаяь йола ООН хьалхара лаьрххӀа сесси болх беш хиннача хана оттаяьча герз дӀадаккхара йолча Комитета механизма дукхача даькъе ше хьагойт 70-ча шерашка дунен халкъашта юкъерча хьале хинна позитивни хувцамаш. Из тӀераяль я царна юкъе дакъа лоацаш йолча ерригана паччахьалкхенаша кхоачашдаьа даргдоаца герза доазув оттадарах дола дунен халкъашта юкъера документаш кийчдара конструктивни хоадам боллаш йола переговораш яра. Комитета балха юкъе тӀа-тӀа дукхагӀа дакъ лоац цар заседанешка дукхача мехкий эксперташа дакъа а лоацаш йолча гӀонна йолча органаша (болхлой группаша). 1981 шера хьалдь цу тайпара йола йиъ болхлой группа: химически герз дехкарах йола конвенци, радиологически герз дехкарах дола договор, ядерни йоацала паччахьалкхений кхерамзлен гаранташ чӀоагӀъяреи дерригa чулоацаш йолча герз дӀадаккхара программан деша хьанъехьаре соглашенеш оттаяра. Ховш да, комитета цу хьае йиш я герз дӀадаккхара проблема ерригача шеррача спектора тайпара дешаьта лаьрхӀа кхьйола болхлой группаш а.

Цу тайпара, цун членаш йолча ерригача паччахьалкхений политически лоIам хуле, комитета ниэ кхоачаргба паччахьалкхений къамиз кхерамзлен а бӀарччача дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен а хьашташка кхоачаш дола эггара чоалхенегӀа дола дешаш къоастаде.

Машар чӀоагӀбаран тӀом ца хилийтаран тӀаберзабьача СССР арахьарча политика генеральни наьнъага хьежна, советски делегаци цу комитете де гӀийртар дар переговорий дерригача лостамашка, ден повестка тӀа лаьттача дерригача дешашта прогресс хилийтар. Иштта, СССР а кхыча социалистически мехкаша а предложени йир ядерни герза дерригa тайпаш дӀахо хьаделга соца а де цун запасаш еш-еш кӀезиг а е уж геттара дӀаяллалца аьнна, хӀаьта цу хьанъехьара хоадам боллаш йола предложенеш а йоалайр. Советски оагӀув кийча хилар ядерни герза тохкамаш делга диза а дерригa а декхар санна долча герза доазув оттадара даькъерча кхыча актуальни дешашта а переговораш е.

Иовзаш я ядерни йоацача паччахьалкхений кхерамзлен гаранти чӀоагӀъяр санна йолча ядерни герз хьаделга юхатохара даькъерча кхы цхьаькха проблема хьакъехьара СССР конструктивни позици а. Вай мохк кийча ба шоай территоре тӀа из герз доацача а хилийта дагайоалача а паччахьалкхенашта духьала ший ядерни герз тохарг ца хиларах гаранти ала. Ховш ма дарра, гарантей режим маIан долаш хургьа, нагахьа санна ерригача ядерни державаша из хьаллоаце. Из советски инициатива йоашхаш дийцар Л. И. Брежнева укх шера 4 апреле «Та неа» яхача гречески газета хаттарашта жоп луш. Цу деша хьанъехьаре дунен халкъашта юкъерча конвенце проект кхыча социалистически мехкаща цхьана комитете дӀачуелар советски делегаце.

Чакхьъьина сесси болх беш хиннача хана социалистически мехкий делегацеша цӀаьхка а яра оттадир дукха нах боабеш долча герза нердача тайпаштен системаштен разработка елген хьаделген дехкарах дола дош. Цар инициативагӀа хилар комитета официальни йоаца массехк заседани, дукхача паччахьалкхений авторитетни экспертаца цига цӀаьхка а теркам тӀалостабир. Нагахьа санна Iилма-технически прогресса толамех дӀахо йодеча хина а тӀема гӀулакхашта пайда ийбой, принципиальни нерда йола тӀема средстваш хьаяр реально кхераме хилара.

Из дош оттадар актуальни хилар цӀаькха а чӀоагӀдир сесси болх беш хиннача хана США президента Р. Рейгана дукха нах боабеш долча герзо эггара къизагӀча тайпара нах хӀалакбеш дола герз — нейтронни бомба йизвача масштабагӀа хьае йоалайоийле аьнна распоряжени яларах бола хоам кхаьчача. КӀайча цӀен рошене шерра дискусси хьовйир комитете. Социалистически а дӀанхетанза а долча мехкий дукхача делегацеша къамаьлаш дир Вашингтона решенеша чӀоагӀгӀа критика а еш из геттара во а могаеш. Кхо шу хьалхха герз дӀадаккхара комитете дӀачуеннаяр социалистически мехкаша цунна юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша нейтронни герз хьадерг ца хилар чӀоагӀдеш долча договора проект. Из гӀулакх, хьахаде хьалха да кхаш бахьанаш а доахаш, дуаца ца тугаш юха а тетташ, цун производство дӀайоларе хьинаре кийчо еш хиннад США доал ду гӀозараш.

Хьинаре а конструктивни а дакъа лаьцар Советски Союза делегаце комитета ден повестка тӀа лаьтта кхыдола дешаш дувцача а — химически герз дехкара, дерригa чулоацаш йола герз дӀадаккхарй программа оттаяра.

Цу хьанъехьара переговораш «реальни яц» е «хӀанз а хьалха я», хӀаьта иштта, уж дерригa хӀамаш комитета членашка лоалой хьанна гӀерташ санна, Вашингтонера «инструкци йоацаш я» яхаш бахьанаш а доахаш США, ший оагӀорахьара бӀарччача шера духьала хабараш дийцар практически комитета ден повестка тӀа лаьттача дерригача лоархӀамеча дешаех. Бокъонца лаьрхӀача комитета балха прогресс ца хилара бахьан Женеве хиннача американски делегацега инструкци ца кхачар дацар, бахьан дар Вашингтона доал деча гӀозарий герз дӀадаккхара гӀулакхах йола цӀенхаштара переговораш яра политически лоIам ца хилар. Американски администраце цу конструктивни политика анализ лый ООН ГА XXXVI сессе, ше къамаьл деш СССР кхыча мехкацарча гӀулакхий министра А. А. Громыкос. Атомни монополега сатессар, тӀема кийчо яра тӀех дила гӀертар — герз дӀадаккхара даькъерча деша США лаьцача позиция бокъонца йола мотиваш. Из да комитета балха прогресс ца хилара керттера бахьан а.

Виктор ЛЕОНОВ.
(АПН).

Се мел вахача хана театра гӀулакх деш ва со...

ЛЕНИНГРАД. СССР халкъа артист, Ленински премел лауреат Райкин Аркадий (сурта тӀа) шовзткъа шера миниатюрай Ленинградски пачхьалкхен театра керте латт. Махкахь искусствоца, хӀама бе-башха ца-хетера, гӀожала, сахцала, Ӏовдалале дукъала къовсам в лоттабеш.

— Се мел вахача хана, сценически искусства Ленинградски институт чакхъяккхача хана дениз театра гӀулакх деш ва со, — боах Аркадий Исааковичa.

Доазол арахьа долча хана дуккхача меттала ший спектаклаш уттаньй театро. Венгрея США-ах араьнинай Райкина миниатюраш тӀайола властикаш, пун театрах дола книжка арахийцар Италехь. Из мастер миччахьа выступлене еш волча хана цун спектаклашка па хаддаш хул белам, хӀьата зрительни залаца чӀоаггӀа ювзаенна хул сцена. Тахан А. И. Райкина 70 шу дуз.

Ю. БЕЛИНСКИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ФЕ ХИЛА

Бийсанна хӀама дикагӀа гулта Ӏалашдара, хӀьата долче, сагтота эшаш дола мовхьаш хатарах нхера ца везаш дӀа-юха нхахьара лоархӀаме ва наькъагӀа лелара нхерамзле Ӏалашъяо.

ДукхагӀча дакъе из эш халкъебоахама декхараш кхоачашдара автотранспорта деннен бийсаннек болх беш йоаккха ха йӀаькъяра. Моххa экономически потенциала йоккхагӀа ме хул, бийсанна дукхагӀа дӀа-юха кхахьа деваш хул мовхьаш. ХӀьата а бийсанна фарай сердалонах тара беш бола болх чӀоагӀа новлхане ба, хӀана ньлча бийсанна дерай сердалонах 5—8-зза вогӀа бӀаргу хӀама сийрдача дийнахьа гучул, хӀьата цо совбоахкх хатар хилара нхерам.

Из теркал а дь, бадеча хана республика наькъашка гӀолла транспорт лелара сухал сахьта 60—80 километр оттаьй.

20 сахьт довзаш латтача хана Ачхой - Мартана района доазон тӀа Ростов — Баку наькъа 747 километре нхачача хана «Госномсельхозтехника» объединене доалахьара ГАЗ-24 яхача автомашина водитела А. П. Аверина машин тӀатехай наькъ нӀисто лаьттача, 1570-автоколонна доалахьарча водитела А. Б. Вельхиева лехкача грузовой автомашинга.

Цитта ма кхаьчча а, цу хан на хила в меган, наькъа йисте лаьттача ахприцепа легковой машина тӀатехай Ю. С. Камаева. Наькъа тӀа уж шаккхе а хатар хинноча 6 сагт чӀоаггӀа лозаваь.

Масехк ди хьалхагӀа геттара Ӏуйрийна городе ӀочудоагӀа деррига наькъаш дӀакъовладар ГАИ болхлоша. ЦӀакӀа лоаттаю пачхьалкхен транспорт хьагучалкхар духьа еш рейд яр из. Цу Ӏуйрийна юхасовпаьча автомашинашта юкъе инйсъелар укх предприятейи министерствайн транспорт; культура министерства, «Чечингстройматериалы» яхача объединене АТК, Грозненски консервни завода, «Сельхозтехника» ГТП, автокомбината, моттигерча промышленноста министерства, ПАП-1, Минводхоза АТХ, «Грозтрубопроводстрой» яхача треста СМУ-1, НГӀАССР Министрий Советерча капитальни гӀишлошъяра управлене, ГПОГАТ, автоколонна-1570.

Цу факташе хьахьокх, транспортни средствеш массава а лоаттае езача моттигашка лоаттаяра кулгалхой оагӀангахьара цхьаккха тӀахьожам ца хилар.

ДӀадахача кӀирагӀа (19 октябрера 24 октябре кхаччалца) республика наькъашка 19 аварии хинкай 6 саг ве а вуш 27 сага човнаш а еш.

НГӀАССР МВД ГАИ.

ЧӀОАГӀАГӀБАРАШ КОТБАЬННАБ

Чакхъяьнней цхьан беттал совгӀача хана хиннa маӀача наха юкъе шахматех йола республике хьалхле дикхарах. Гучаваьннав толашагӀволa шахматист, из вa РСФСР спорта мастер Г. Мовшович. Ши очко кӀезигагӀа хилар шоллагӀа моттиг лаьккхача, мастералла кандидат волча В. Мостовоя. Бронзови призер хилар барайтта шу даьннача Р. Яндарбиевх.

Юкъъанца, турнир дӀаболлуш массехказа кийшар къона шахматист, хӀьата в дог ца дуллаш дӀайнхьача яхьаша из кхоалагӀа хилийтар. ВрьдагӀа хилар «Локомотив» яхача общества шахматист, мастералле кандидат вола Н. Мелькумянц.

Цу ниъне бокъо лаьккхар ноябрь бетта Нальчике кургйолча РСФСР хьалхле яккхарах йолча зональни турнире дакъа лаца.

Дина ловзаш чакхваьлар чемпионате эггара хьалха дакъа лоацаш хинна МагӀалдинера шахматист С. Хамхоев а. Бахьде, дуккхача шерашка ловзаш а яхьашка дакъа лоацаш а Ӏоаль говзал ца хиларах из юкъеваханавр турнира дикагӀволча вкъ шахматиста.

А. ХАИТ,
СССР спорта мастер.

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

24 ОКТЯБРЬ

С. М. Кирова цӀерагӀа культуран салаӀарен парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш, лодкай станци, зоомиӀинг. 11.00, 14.00. Парка радио. «Тхо машарца уйла йолаш дах», яха радиоконцерт. 12.00. Спортивни майда. Шахматех а шашкех а йола турнир. 15.00. Кинолектори. «Автоматизированни управлене система» яха лекци. 19.00. «Тхо революце дӀаходолар да» яха кинофильм. 17.00. Баьццара театр. РСФСР заслуженни артиста Дагаев Валида дакъа лоацаш дола Нохч - ГӀалгӀай пачхьалкхен филармоне артистий концерт.

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 12.00. «СССР-а машарера гӀулакхаш» яха радиогазета. 15.00. «Ӏалам лорадар» яха кинофильм. 19.00. Кагирхой салаӀара сайре. Болх беш я «БӀашагӀкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 10.00. Волейболах йола спортивни яхьеш. 12.00. «Тхо хьа тешаме зӀамагӀий да, комсомол!» яха утренник. 17.30. «XI-ча пятилетка гӀулакхдеш» яха радиобеседа. 18.00. «Мохк кхоаненга тӀа боахаш ба» яха кинообозрени.

25 ОКТЯБРЬ

С. М. Кирова цӀерагӀа культуран салаӀарен парк. Автомобильни транспорта болхлой денца дувзаденна дуккхача наха сакъердар. 10.00. Болх беш я аттракционаш, лодкай станци, зоомиӀинг. 11.00, 14.00. «Наькъа болхачарна» яха радиоконцерт. 16.00. Кинолектори. «СССР автомобильни промышленность» яха лекци. 19.00. «Тхо революце дӀаходолар да» яха кинофильм. 17.00. Баьццара театр. РСФСР заслуженни артиста Дагаев Валида дакъа лоацаш дола Нохч - ГӀалгӀай пачхьалкхен филармоне артистий концерт.

ЯХЬАШ ЧАКХЪЯЬННАЙ

Спортивни турни дӀакъовлаш хилча традицех байрах Ӏохеца бокъо дӀу котало лаьккхача команда капитана. Иштта дӀадахача кхаьрача дийнахьа из декхар кхоачашдир вай мехкахочо Горошкинский Валере.

Грознерча городо СДЮСШ кхуиц боагӀа къона футболисташ толашагӀа хилар РСФСР-а кагирхой командашта юкъе хиннача чемпионата финальни яхьашка. Из гучадаьлар турнира тӀеххьарча дийнахьа. Грознерчеи Свердловскерчеи спортсменашта юкъе хинна къовсам чакхбаьлча.

Фусамдаьшта чемпионаш хила духхьал цхьа очко мара эшацар, хӀьата из декхар цар дака кхоачаш в дир. Эррига-российски турнира тӀеххьара къовсам чакхбаьлар фусамдай толаш а болаш. Цхьабаьнда, бургац чутоха аьттув баланзар. Из ловзар чакхдаьлар счет 0:0 йолаш. Котало лаьккхача сайна лоархӀаме дар грозненцашта шоай наӀарашка бургац чу ца тохийтар.

Пхезза лаьхача вай футболисташ вйс очко лаьккхар, царел цхьа очко лохагӀа латт Орджоникидзера футболисташ. Из дар, Э. Аврагимова, Х. Данилова, Д. Дудаева, Е. Желябовске кхебаьча къона футболистех РСФСР чемпионаш хилар.

Бронзови призераш ба Ростовера футболисташ. Иштта республикански газеташа а ДСО «Буревестник» яхача совето а хьожадаьча совгӀаташца белгалбаьхар дикагӀбола къаьст-къаьста футболисташ.

«Сердало» газето хьожадаь совгӀат (пхьарсагӀа Ӏоалладу сахьат) дӀаделар Орджоникидзерча СДЮСШ «Юность» яхача команда центральни защитника Черчесов Артура.

Турнир чакхъяьннай. ЦӀаькха а даьнъала буьца догдоагӀа вай республикера, Эррига-российски яхье эггара хьалха иштта дика толам баьккхе къона футболисташ.

А. ЖУРАВЛЕВ.

Журналисташ болча хьоашалгӀа

МАРШАЛА ЙОӀО ДУВЦ

«Знание» яхача обществе республикански организаце хьийха Нохч - ГӀалгӀайчене вина СССР Герзашцерча Низий Центральни музеерча военно - исторически обществе член, «Знание» яхача Эррига-союзни обществе лектор Маргарита Георгиевна Жукова. ГӀорваьнича военачальника, Советски Союза маршала, Советски Союза диеаза Турпала Георгий Константинович Жукова йоӀо балача наха юкъе боккха военно-патриотически болх бу. Цо лекцеш йийшей, хӀьата даьа лаьца шийна дагадоагӀараш дувцаш къамельаш даьд Москве, Украине, Белорусе, Казахстане болхлошта, колхозхошта, гӀулакхерча наха, тӀема ветеранашта, дешаш болча кагирхошта, бӀухошта зьахкашка, Цели-нерча, Нечерноземьерча, кхыча районашкарча къахьегама коллективашца вӀашагӀкхетараш дийнад цун. Къахьегамхошта военно - патриотически кхетам луча зиннера дакъа лацарах Маргарита Георгиевнана еннай «Даьй наькъагӀа» яха ВЛКСМ ЦК сийлен знак, тӀема ветераний Советски комитета, ВЛКСМ ЦК грамоташ, кхы дукха совгӀаташ.

ХӀана из Нохч - ГӀалгӀайче командировка еной. Ше Грозне кхаьчача хьовларча дийнахьа кепайоазон ЦӀагӀе журналисташ болча хилар из. Цо дийцар Сийлахь - боккха Даймехка тӀом хиннача шерашка советски халкъо гойтана турпалалах, из хиннача хана дениз шоазткъа шу дизар укх деношка белгалдеш долча Москва лорееш тӀом беш хиннарашта карерӀаьннача турпален гӀулакхах.

Вай массане а дийцад цӀи хезе волча полководцех Г. К. Жуковах дола книжкаш, хьийцад фильмашка. Цхьабакъда, хӀьата а гулбеннараша чӀоагӀа теркам тӀабаьхийта ладийгӀар даьх лаьца дагадоагӀараш дувцаш Маргарита Георгиевнас дийцачунга, доагӀар лерттӀа хьадехаш, дисциплина йолаш хиларах, цагӀа волча хана дукха дезаш цо леладаьча гӀулакхех, дагадоагӀараш дувцаш цо книжка яздарах дийцачунга.

М. Г. Жуковас жоп делар шийга тийннача дукхача хаттарашта.

Нохч - ГӀалгӀай АССР журналистий Союза совгӀата маршала Жукова къамельаш тӀаяздаь пластинкаш цун массехк сурти делар Маргарита Георгиевнас.

М. Г. Жукова иштта хиннай Заводской района кагирхой профтехобразоване училище дешархой болча, республика краеведчески музее, кхыча моттигашка.

СУРТА ТӀА: М. Г. Жукова.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 октябрь.
I ПРОГРАММА

9.30 — «Ха».
9.40 — Ӏуйренара гимнастика.
10.05 — Фильм-концерт.
10.30 — «АБВГДейка».
11.00 — «Дай-малой, познай!»
11.30 — «СелаӀад». «Грецей халкъа халхараш». IV дунен халкъийта шекъера фестиваль (Греци).
11.55 — «Дика говраш — дукхаӀа».
12.25 — М. Белан. «Поэзи».
13.20 — Зераьто суйу доттагӀий. Минска (БССР). Лион (Франци).
14.20 — «Спортлото» 43-гӀа тираж.
14.30 — «Къонача изобретателей конкурс».
15.15 — «Малеш доах Брамсски Иринас». Фильм-концерт.
15.30 — «Кердадараш».
15.45 — «БӀаргагушдар — тема хаздарг».
16.15 — «Райкин Аркадеча аIамагIдетар». Телевизиони художественни фильм. (Ваь 70 шу дезарга).
18.00 — Политически обозревателя Ю. А. Летунова беседа.
18.30 — Мультфильмаш.
19.30 — «Кхоъ, шиӀ, цаӀ, кьаь...» Телевизиони документальни фильм, тӀема-промышлении комплексаш хаьлари идерии гераз Израиле, ЮАР-е, Пакистане дӀадолужадарах. Автор — политически обозреватель В. Дунаев.
20.15 — Кубански казакий хора концерт.
21.00 — «Ульмский дуне». Телевизиони фильм. Премьера. 1 сери.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Ульмский дуне». 2 сери.
23.35 — Доазол дезьарча эстраде дакъ, аьнараш.
00.20 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Документальни фильм.
10.30 — «Ӏуйранара почта». Музыкальни программа.
11.00 — «Телестадион».
11.30 — Телевизиони документальни фильм.
12.20 — «Идаи гӀьвара, юххера».
12.55 — «Художественни гимнастикех йола дуне чемпионат. Мюнхенгра передача.
13.30 — Э. Володарский. «Эггара ираз доаладагӀьар». М. Кольцова цӀерагӀча Воронежски пачхьалкхен академически драматически театра спектакль.
16.15 — «Кхаъа автомобильни транспорта болхлой яи да».
16.45 — Автотранспорта болхлошта даьрхӀа концерт.
17.15 — «Киношкъбар альманах».
17.35 — «Са Даьхен салте».
18.05 — «Кинопанорама».
19.30 — «Ашарий киоск».
20.00 — «Киношкъара клуб».
21.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, берашӀ».
21.15 — «Ӏилман-популярни фильм.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Жили три холостяка». Телевизиони художественни фильм. 1—2 сереш.

25 октябрь.
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Ӏуйранара гимнастика.
10.05 — г. Ровно немсаштан областной халкъа творчества Шен халкъа инструментий оркестра концерт.
10.30 — «Будильник».
11.00 — «ГӀулакх ду Советски Союза!»
12.00 — Ӏилман-популярни программа.
12.45 — «Ӏуйранара почта». Музыкальни программа.
13.20 — «Ӏилмен техникеэ». Киножурнал.
13.30 — «Юртара сахьат».
14.30 — «Ашарий киоск».
15.00 — «Са турпалхочух дола доше». Телевизиони документальни фильм. (г. Грозне).
15.30 — Тахан — автомобильни транспорта болхлой ди да. РСФСР автомобильни транспорта министра Е. Г. Трубицина выступлени.
15.50 — Автомобильни транспорта болхлошта детаю музыкальни программа.
16.25 — «Вахар йола путевка». Социалистически Къахьегама Турпалаа Ленинградски машиностроительни завода токарна Г. И. Мереновна оӀамагӀакхетар.
17.30 — «Киношкъбара клуб».
18.30 — «Дега мерзаш». Фильм-концерт.
19.00 — «Дунен халкъашта юкъара панорама».
19.45 — «ВорхӀ кошаш». Мультфильм.
20.00 — А. Бородина «Князь Игорь» яха опера. Союза ССР Доккхача театра спектакль. Съездий Кремлевски Дворецера передача.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Князь Игорь» яха опера дӀахоадъар.
00.15 — Футбольни обозрени.
00.45 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

9.30 — «Ха».
9.40 — Академически эрсий хора халкъа илле концерт.
10.05 — Документальни фильмий программа.
10.30 — «СелаӀад». IV-гӀа дунен халкъашта шекъера фестиваль (Швейцари).
11.20 — «Регентруда». Телевизиони художественни фильм. ГДР.
12.40 — «Хилвиза зарадрана цӀахьа хиннар». Телевизиони документальни фильм.
13.40 — «Са города наьсеш». Алма-Атера передача.
14.20 — «Хьайбай дунен тӀа».
15.20 — «Терроризм — империализма герз». ДӀахьор — политически обозреватель В. Микеса.
16.00 — Художественни гимнастикех йола дунен чемпионат. Мюнхенера передача.
18.45 — «Из дерриге цунах дах». Телевизиони дукхасерийни художественни фильм. 1 сери.
19.00 — СССР хоккейх йола чемпионат. ЦСКА — «Торпедо».
20.15 — И. Соколов-Микитов. «Вахара а творчества а наьсешах».
21.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, берашӀ».
21.15 — Регбех йола Европа чемпионат. СССР сборни — Итали сборни. 2-гӀа тайм.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Вай хььаня да, мама!» Телевизиони художественни фильм.

РАДИО

24 октябрь.

6.30 — «Знбе — дургбалча хьукъдиа дара». Беседа (нохчий меттала).
6.45 — Передачий программа.
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — «Хьона. Дяьле, салтечун догӀ» (эрсий меттала).
8.55 — Ашарий антракт.
11.15 — «Къоначар оазаш». Литературни передача (нохчий меттала).
11.35 — Ашараш.
12.00 — Автономни Республика 60 шу дизарен ший хоӀамагӀа. Нохч-ГӀалгӀайче Россена юкъехха 200 шу дизарген (эрсий меттала).
12.40 — «Камаьрша дог дарай» безэмиховун Веддижев Альмада къамаьл.
14.30 — «Сатирически тахгӀе тӀа». Радиожурнал (эрсий меттала).
17.00 — «Кавказа Ӏуйре». Радиожурнал (эрсий меттала).
19.15 — «Тха музыкальни галлерея» (нохчий меттала).

УКВ

19.00 — «Донья Жуанита» опера монтаж.
20.36 — Моттигерча композиторий произведенешкара концерт.
21.15 — Популярни ашараш.

25 октябрь.

7.15 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.20 — Передачий программа.
8.30 — Хоамаш.
9.15 — «Шоана дукха дезача нахей концерт».
12.15 — Автомобильни транспорта болхлошта лехадаь концерт (эрсий меттала).
13.30 — «Ше сийгаш».
17.00 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала).
17.30 — «Школьни глобус». Радиовыпуск (эрсий меттала).
19.00 — «Нохчий доттагӀал долчарех». Концерт (гӀалгӀай меттала).

УКВ

19.00 — «Сабра дика хийлаа». Передача.
19.57 — Лирически ашарий концерт.
21.07 — Халхара ашараш.
21.31 — З. Шахнзе илли, ашараш.

1981—1982 шерашка хургйола АЭРОФЛОТА ЛЬГОТАШ

Пассажирийн категореш	Билетийн мах тӀерабоккхара проценташ	Льготаш телара условеш	Льгота яла бокъо луш йола документаш
1981 шера октябре дениз 1982 шера 31 мае кхаччалца			
1. Дунен цхьоалагӀча, граждански, Сийлахь - бокхача Даймехка тӀемай инвалидаш	50	МоллагӀча оттаьча маршрутагӀа самолетийн вертолетийн деррига тайпаца дӀа а юха а никъ бара йола льгота	Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема инвалид хилара удостоверени.
2. ТӀемай инвалидашца дӀаийсбаь нах	50	— » —	Льгота яла бокъо луш дола удостоверени
3. БелгалбӀьха цхьоалагӀча группа инвалидаш накъьбоахаш бола нах	50	Цхьа инвалид накъавоалнхача цхьан масса тӀера	Удостоверенеш: Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема инвалида дар е льготана йолча бокъон дар.
4. 15 шерагара 17 шерага кхаччалца ха йолаш бола кхалета санаторе баха путевкаш яраш дӀа а юха а	50	Алхха газотурбинни двигателаш тӀалаттача самолеташца	Льготаш яла бокъо луш йола транспортни талони санаторе наха путевкех хилар. Ваь ха тӀайола тешал е паспорт.
1981 шера 15 ноябре дениз 1982 шера 15 апреле кхаччалца			
1. ВЦСПС туризмаиен экскурсештен йолча Центральни Совета туристаш	30	ВЦСПС плановой йолаца группаши «Спутника» еррига группаши цхьа бутт хьалха цу тайпара группаш дӀаяхийтара йолча торовашка хьажа деза	ТуризмагӀа йола путевка, санаторе вахара йола путевка, льгота йола талон, самолета маршрут, дӀавода ха, масса турист ва, билетийн мах хьабалара порядок белгальь йола заявка.
2. «Спутник» яхача СССР дунен халкъашта юкъерча кагирхой туризма Бюро туристаш	30	— » —	— » —
3. Болх беш боаца къахьегама инвалидаш	50	Мах кӀезигагӀа боаккх ЯК-40, Л-410, АН-2 яхарашкара дӀайнккхача самолетийн деррига тайпашца, хӀьата цу самолеташ тӀа дӀатӀа ховшаши цартӀара кхыча самолеташ тӀа ховшаши	Пенсиони удостоверени социальни Ӏалашон районниге е городской отдело енна справка.
4. Вера хана дениз инвалидаш бараш, пачхьалкхен пенси нийдераш	50	— » —	— » —
5. Пачхьалкхено Ӏалашбеш цӀеношка-интернаташка бахаш бола нах	50	Льгота йола бокъо я СССР машиннаьнъашка лелара мах кӀезигагӀа бала бокъо луш йола спец. штамп тӀалатташ дола удостоверенегӀа	— » —
6. БӀунашка гӀулакх деча хана юкъара лазар кхийтта инвалидаш хинна эскаре гӀулакх дераши кхъболи нахи	50	— » —	— » —
7. Дийнахьарча отделенешка дешаш бараш: — лакхерчеи юкъерчеи дешара заведенешка — лакхеча партийни партийно - советски школашка — КПСС ЦК-арча общественни Ӏилмай Академе	30	Студенчески билеташ (удостоверенеш) хила деза дешара заведене штамп тӀалаттай е «дийнахьара» яха дош кулгаца яздаь кулгалхочо кулг яздаь печать тӀатоӀаньа (ученически билетагара дӀаиккхар). Документ из лелаве бокъо хилара ха тӀайолаши эрсий меттала яздь вкладыш юкъе йоаллаши хила деза	Студенчески билет, деша вагӀачун билет, дешархочун удостоверени, школьни билет е школера справка, дешархочун книжка.
8. Дийнахьа дешача дешара заведенешка дешаш бола нах: — доазол арахьарча вузашка дешаш бола советски студенташ — 12 шерал дукхагӀа ха яьнна юкъерча школай дешархой — 12 шерал дукхагӀа ха яьнна СССР-е дешаш бола кхыча мехкашкара школьникаш — вузий подготовительни отделенешкеи факультеташкеи деша богӀа нах	30	— » —	Справка, из бе йоаллаш бар производстве болх беш а воацаш дешаш хилар хьахьонхашк, мел хана дешаш ва хойташи хила ева. СССР-е денна дунен халкъашта юкъера студенчески удостоверени.
9. Профтехобразоване училищайи школайи царца дӀадийнадь йолча цхьан шерал дукхагӀча хала производстве болх беш а боацаш дешаш бола халкъа боахама кадраш кийчъяра йолча училищай дешархой	30	— » —	— » —
10. СССР лакхехьарчеи юкъерча специальни дешара заведенешка дешаш бола кхыча мехкашкара граждана	30	— » —	— » —
11. Хьада за йолаш МО, МВД, КГБ гӀулакх деш бараш (мутӀарера бараш, сержантски, старшински состав, прапорщикаш мичманаш)	30	— » —	— » —
12. МО, МВД, КГБ военни-дешара заведенешка дешаш бараши курсанташи, эсарий знанеш а йолчаш	30	Группаш хила еза 15 сагал кӀезигагӀа йоаца цхьан маршрутагӀа, цхьа гӀулакх а долаш (экскурси, салаӀар, н. кх. дӀ.) Группа вожкхагӀчунга организаце кулгалхочо печать тоӀаь список хила еза.	Отпускной билет, хӀьата практикагӀа водаши юхавоагӀаши йола — командировочни предписани.
13. Лакхехьа хьоахаьча категорех бола пассажираш группаш йолаш болхаш хилча	30	— » —	Самолета маршрут, дӀавода ха, масса пассажир ва, расчета порядок, кулг а яздаь печать а тӀатоӀаь кхо экземпляр список йола организаце енна заявка.

БЕЛГАЛДАККХАР: 1. Льготана бокъо луш долча документаца дӀахьоина деза иштта ше малав хойташ дола документ.

2. Льготаш телача эггара тӀехьарца деношка (15 апрелен 31 маей) дуккхал дӀайолхача самолеташта мара билеташ доккхац (наькъа араваьача дӀатӀа-хьатӀа хувшаргвоацаш).

3. Ца кхетар хатта йиш я Аэрофлота а аэропорта а еррига кассашка укх телефонаца 2-36-08.

ГРАЖДАНСКИ АВИАЦЕ КЪУЛБАСЕДА-КАВКАЗСКИ ФЕГАРЧА НАЬКЪИЙ УПРАВЛЕНЕ АГЕНТСТВО.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бекктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культуре — 9-24-05; письмой — 9-24-07, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06, культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи. шоаттеи деношка

СФ05315. «Грозненский рабочий» издательствий типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4012.